

80 (1111)
Ф-57

K. FILATOV BYDYRDI

КЫСЫРАР КИТАП

БАШТАРКЪ БӨЛҮК.

1 $\frac{\text{salk.}}{\text{руб.}}$ 05 $\frac{\text{акса.}}{\text{коп.}}$

NOVOSIBIRSK

OGIZ
1935

КНИГА ДЛЯ ЧТЕНИЯ

Часть первая

ДЛЯ ПЕРВОГО КЛАССА НАЧАЛЬНЫХ ШКОЛ
ОЙРОТСКОЙ ОБЛАСТИ

СОСТАВИЛ К. ФИЛАТОВ

Утверждено зам. завед. Зап.-Сиб. КрайОНО
т. Луевым В. Н.

Кыш келди.

Қарара турған ағаштарь,
Ак кебіле çавьндь.
Ағаштың сарь çалвьрактарь,
Ак карга вастьрдь.

Төң çерден çуңлаарга,
Санактар çазаар өј келди.
Қарşай вагьр çуңлаарга,
Оңко валдар меңdedи.

Саң төмөн учарга,
Атқан октон тырген вольдь.
Тоолоньр келип çьгьларга,
Çьмзак карга велеп вольдь.

Böryk.

Urmat adazyňň wörygin alyp, kijip aldy. Börykti kijip alala, woýňp çaan kizee wodop turdy. Böryk deze, onyň közin wöktöp, tumcugyna çemire tyzyp keldi. Ony açarawaj turup, Urmat tşkaary sýkty. Kolyňa agaş tajak alala, aýldardyň ortozyla wazyp

oturdy.

Çaňnda çatkan aýldaş Patpanak öwögön. köznöktöň köryp alala, kýgyrdy:

— Oj, sen wöryk, neni kýlyňp turuň? Sen bistiň Urmaty kajdar suyrter araryp çadryň?

Toş.

Tap edip altap waskanp,

Tongon toş woldy.

Tawş wolyr ugulganp,

Toştyň kýsytly woldy.

Baza katar altaganp,

Bastrazında kök toş woldy.

Wazyp turup ickeri warganp,

Wşygrada sýnar toş woldy.

Ты зоок келгенде, тумсидиңды себерле.

Sooktyň kыльгь.

Corlook suudъ kecerge,
Curkurap valdar bargladъ.
Kederi turgan kemiryden,
Kecip vararъna kucsindi.
Çuugъnda turgan toşton,
Çunçaganca kecer deşti.
Toşto cъkan çajкъndъ,
Toktoş la Sьrga açaravadъ.
Çygyrgence kirip vardъ,
Çajкъnga kire vazьp vardъ.
Çытыркаj toşko cъkanda,
Çalbak ытаңdu өdykteri,
Toşko çava тоңьp vardъ.
Toktoş la Sьrga ьjladъ,
Toşton ajгььp volvoj turdъ.

*Sookty kыльгь узанап,
шуларда кыгьler tudat.*

Тышкаарь.

Кыш өй boldь, çe onдыда volzo, тышкаарь
сылу boldь.

Baldar тышкаарь ojnop çyrди. Olor çaş kar-
ды volcoktop çuup алды. Olor kardaң kizi edip
turды. Sook kardaң koly toңыр turar boldь.
Çe onдыда volzo, kardaң etken kizi syrekej
çakşь boldь.

Kardaң etken kiziniң oozьnda kaңza bar. Kar-
daң etken kiziniң көzin көmyrdeң etken.

Şkolgo kapşagaj.

Uyredydin tuzaluzьn,
Onco valdar bilgilezin.
Şkolgo kapşagaj vararьn,
Onco valdar kiceenzin.
Taңdaktalьp taң adarda,
Tөzөktoң kapşagaj turugar.
Tamьrlanьp kyn cьkalakta,
Tap turala çununьgar.
Knigalar salgan sumkalar-
ды,
Kapşagaj varьp альgar.

Şkol uyredydeң sonđovozьna,
Şkolgo kapşagaj varьgar.

Onco çaan kiziler,
Oncozь emdi iştенip çat.
Slerdiң çañьs keregiger,
Çakşь uyrenesinde volьp çat.

Orojtydy.

Къш keldi. Ak karъ tyşti. Baldar şkolgo vazыр oturdy. Vazыр oturup, çoloy ojnoor deşti. Çaş karla adazyр ojnoor deşti. Çaş karla adъзыр, syrekej çuulazyр tura verdi.

Bu mьпajыр, olor syrekej uzak adazyр çuulaştъ. Ус-усьнда şkolgo varar kerek dep, sapazyна çань kirdi. Şkolgo çygyryp keler bolzo, ondo yuredy vaştalыр kalgan. Baldar yurenip turgan emtir.

Кар la adъзыр, ojnogонь ol!

Emdi kanajdar?

Bodojdyң vudyрer izi var,
Bodolgon vodojton keregi var.
Bar tetradkanь bedrerge,
Bistiң Bodoj tura çygyrdi.
Oгьп altьna kørzø, çok emtir,
Oturguş altьnaң tapady.
Aгь kørди, veri kørди,
Anda mьnda çok voldь,
Aгьganca la bedrenip turdy,
Arga mekezi сыга verdi,
Andada таар volvoj saldy.
Emdi онь kajdaң bedreer?—„dedi,
Emdi men kanajdarьm?“—dedi.

Senin izin şoldo.

Ваксвај өвөгөн kolhoz pravlenijazьпнң kontorьzьnda oturdь.

Kontoroga bir vala çygyrup keldi.

— Saa ne kerek? Sen neniң ucun şkolgo varvadyң?

— Meni boo enem ijdi... Enem ooryj verdi... Meni uj saap alьn dep ijdi...

— Ujlar saarga ijdi dizin ve? Sen karşaga şkolgo var. Sen çokkodo ujlardь saap alarybьs. Eneң ucun ujlardь saarga өskө kizi vardь. Ene ne onojdo ajdьr var.

— Ujlardь saarga men vilerim,—acьпыr turup Çeleeci ajttь.

— Sen ujlar saap volzonң seniң ucun bicikke kem yuener? Eneң ucun ujlar saarga kiztavьlar, seniң ucun şkolgo, өskө kizi ijerge çaravas.

Şkolgo karşagaj varьr, bicikke yuен dep Vаксавај өвөгөн Çeleecige ajttь.

Уренсиктер, чаан улус сирлер, izin ојнде баатарлар керек. Уредуде кун өткүрбес керек. Уредуде оројтубас керек.

Bir çalkunьң vicigeninenç.

2 dekabrda.

Şkolgo çyrbedim. Tizim oorugan.

11 dekabrda.

Cas oroıťyan.
Urokko oroıťdım,

17 dekabrda.

Vazım oorugan.
Şkolgo çyrbedim.

21 dekabrda.

Enem kajda da bargan. Ka-
vajdagь kicü karьndazьmь
soodot dedi.

Şkolgo vaza çyrbedim.

Атыр Іа Карамыжак.

Атыр деп иулсак војьның Оймоксы деп кичу карындазын бичикке уйредерине санапър алды. Оймоксы бичикке уйренбезим деди. Книганың çerге сасыр салды. Карамыжак деп кiske вазыр kelele knihаның stranitsalaryна колыа тижир туру.

Оймоксы Карамыжакты tudup alала, kniga çaar көргюзур:—Кысыр, кысыр деп айдър турды.

Карамыжак Атырдың колын тьрмактайла, колынаң ушта согылып, көзнөктөң сыгара калыр, taskakка сыкты.

Оймоксы, Карамыжакка айдър турды:—Sen бичик билбес, sen бичикци емес. Атыр katкыгыр туруп, oго айдър турды:—Bistin аялда бичик билбестери eky: senle Карамыжак.

Оймоксы Атыр çaar көрөлө, çerде çatкан бичикти alала айдър турды:—Çе, бичикке уйренip көрөлiк. Emdi bistin аялда бичик билбестерден, çаңысла Карамыжак артты.

Кышкыда.

Кижунтукту турган кейде,
Кыштың çумьндык ак karлар.
Кижунтукталыр исыр турды,
Kara çerге тызыр турды.

Кун ertede туруп kelзе,
Кеceги кyнде kara çerди.

Қыстың қымынды қымзақ қар,
Кевестің бүркүр салты.
Қынның соғы қылытрас болды,
Қындер қысқа болор болды.
Қыстың қорон соққоры келді,
Қыс келгені би болды.

Мөрөй.

Перемен тузында Елексі айтты:

— Мөрөйлөзіп көрелік, балдар. Бистер мунды молқи алалық: тетрадты ару тударына, бікітерді усьезине, уроқторго оројтывазына.

Балдар војь војьн мөрөйгө қысыгыр турар воляр варды.

— Мен Қолжань мөрөйгө қысыгыр турым—деп, Қындер айтты:—Ой, уыредыге орој келіп қат. Оның тетрадтары онсозы қирлы. Тетрадтарга сөрніле төгүр қат.

— Сен, војьнда уыредыге орој келген қындер вар—деп, Вакрас айтты.

— Мен емді тынаң ағы уыредыге ертелер келіп турарым, тетрадты ару—сек тударым—деп Қындер айтты. Қындердің қысыгузын Қолжа алды.

— Қе, слердің мөрөй доғоворы қанайда вудүр варғаньн біс соңдо көрөгібіс—деп, балдар айтты,

Бір ај өткөн қижнінде, балдар Қындердің ле Қолжаньн доғовордың вуткенін көрді. Қындер уыредыге бірде қатар оројтывады. Қолжа деже, уыредыге бір қатар оројтыды. Тетрадтары деже, екілезінде ару-сек емір.

— Қе, емді келер, ајда, уыредыге мен бірде қатар оројты вазым—деп, Қолжа айтты.

Kyn kьskaryp җat.

Kyn syrekej kьskara verdi. Erten tura 7 casta turar volzo karackь. Tuştin 4 casta deze, vaza karackь volьp җat. Kyn bir tuudaң oroj cь gala udayaj la vaza tuudaң aza veret.

Kьşkьda bister җarьtkьшту turup җadгьвьs җarьtkьшту көсө icip turubьs. Kьşkьda еңirdi uzagьп ajdargada volvos.

Dekabr ajдың 22 kyninde, tuştin еңле kьskazь, tynniң еңле uzunь volor. Tyzi 7 cas 10 minut, tyn deze 16 cas, 50 minut.

Сана.

Сар тереzi kajьzьs.

Санавьска ол җакшь.

Сана вьскak kijgezin,

Сьлавaska ол җакшь.

Eki tuudь azarda,

Erdine sugat suravadь.

Ebirip ojto kelerde,

Ebeş te soodu җok voldь.

Таар аjt:

Otko zalza kujьbes.

Ишда zalza conьbes.

Кыштын шоксыл.

(Сөрсөк).

Кыш ончоозун тоңырга сананды. Ең ваҗтап ол куштарды тоңырга сырушти.

Çе, куштар деже, çылу çерге учур çана берди. Кыш куштарга çедишпезин билip алды.

Аңдарга келип таварды. Бастратулларды, өзөктөрдикар ла вөктөди. Сок еечиж—сок келди. Çе аңдар емеш те коркывады. Кезигикалың, çылу тонду болды. Казылар терең ичегенине кирип алды.

Кыш там агы асыпур, калçурады. Балыктарды тоңырга çазанды.

Соктор тырген çыгурышкледик. Сууларды, маска ла соконды, тавыштанур турды. Суулар зајын, көдөр зајын кырлер çазады. Суулар, көдөр тоңды, çе тонгонь çаңыс устынең болды. Балыктар суу тереңине тышти. Оңдо олорго сок емес.

Къş ulustarga кадыды. Sook ystyne—sook ijdi. Sooktor көзнөкти де, ezikti де токъдадыр турды. Ulus peckezine ot salды. Къştъ elekter, çылу turazьна oturgылады.

Ogoş baldar-da sooktoң korkьvaj çat. Olor cana la çuңылар çat. Canagaş la çuңылагылар çat. Kar la adьzadyлар. Kardaң kizi edediler. Çuңылаар kazat edediler. Ol kazatka suu uradyлар. Biske kelip volьş—dep sookko кьjгьрадылар.

Andьj-va, andьj emes-pe?

*Рескенің үстүнде одунь çadı-
ч, рескенің ісінде таадан
отунь. Çerde реске ұсталыр çat.
Тураньн үстүнде реске тууыр
çat.*

Suudan etken şil.

Baldar şkoldьn çaньна kardaң tura ettiler. Stenezi le çavuntuzьn edele, ystyne suudan urup ijdiler.

Şildi deze neden eder?

Şildi suudan eder dep baldar tapтылар.

— Çyzyn çуур өнды şilder edip alarьn vile-riger, dep,—Оксь ajтть.

— Kanajьp eder?

— Eң ozo suuga vidьktar salala, toңьгьp alalьktar.

Eki eski cas temir taptylar. Olordyñ kығып
vykter, eki uzun tabakka тыңej neme edip al-
дылар. Olorgo suu urala, viryuzine кызы видьк,
ekincizine deze, көк видьк салдылар. Sookko
turguzыр салды. Suu cat etre, тоңыр kaldы.

Ertegezinde toştы kodororgo sanандылар. Çe
toş kodoryvaj turды.

Tabaktardy turaa kijdirdiler. Ermektezip
turganca, turadagь toştыñ aldы kajыla verdi. Bal-
dar tabaktardy көmkөрө салыр ijerde, toş kodo-
рыыр тышти. Şildij kilen toş vytti.

Baldar turazyñыñ көznөktөрin şildeerge çy-
girdiler.

Kazatta.

Kederi turgan kazatta,
Кыгь кышкь тыңды.
Kazatka çuulgan baldar,
Kazattan төмөң çuñulady.
Colтык kujuruktu tajгы,
Canасыларьп syrup mantady.
Canaga çetpej, yrup turды;
Cagy сыгыр кыңыр turды.
Kazattan çuңылаган baldardyñ,
Kоль-çyzi izip сыкты.
Kelip тышкен ак карь,
Кызы çyske kajыыр turды.
Karackь еңir çedip keldi,
Кыгь-кышкь çok boldы.
Kazattagь baldar tarkady,
Кыгьларьп альр кысырды.

Џылытрас тон.

Тышкаары кардаң эткен кизи туруп җат.

— Бу кизи җылаңаш турь,—деп Балыксы айтты.

— Ого тон кийдиризе, җылынар-ва?

— Җе, сенер көрөли.

Балдар кардаң эткен кизе тон кийдирди.

Војлоры деже кар ла адыштылар. Удаан адыштылар.

Кардаң эткен кизин санандылар. Җыгырип кееле көрдилер. Тон кийдириген де волзо, ол, оло војь соок турь.

— Ва-та! Бу тон meni канайыр җылыдыр турган?—деп, Балыксы айтты.

— Тон seni де җылытраган,—деп, Сырга айтты.

— Не керек кышкыда тон кийдилер?

— Војьвьстың җылуувьсты tudunarga кийди-
вис. Кардаң эткен кизи соок. Оның edinen җы-
гар җылузы җок.

Таар айт:

*Бирде калай алдым
Билек калай кийдим.*

Карлар.

Книга вичиктерин tudunьр алыр,

Кожонсы җкoldoң җаныр отурды.

Кејде усыр турган ак карлар,

Кожонсының вичиктерине тызыр турды

— Қыстың қимтынды қымзақ карларды,
 Қолына түдүр алза каядар?
 Кебер вудузи канды неме:
 Қолына салыр көрзө каядар?
 Қојонсы алаканың қажы тутты.
 Қолына түскен ак карлардың,
 Кебер вудузин көгүр турды,
 Қолдың қылузыла қылыдыр көрді.
 Кевері қарағ ак карлар,
 Қолдың алаканың қоголо берді.
 Қарлардың артық емең сууды,
 Қојонсы көгүр қажар турды.

Қыстағы аңсылар.

Көбизенде, „Қызы аңсы“ деп колхозтың колхозсылары терең қыста аңдап барды. Қыстың таңғаларында аңдап қырды.

Сырекей қаан қар келер болды. Аңсылар воіыптың аттарын қарсағай қандырды. Сапа қазар

өлөр аңдар турар boldь. Tajgada, kar ystyne—
уар қаар турдь.

Аңсылар көрүр турза, қааған кар кизиниң ва-
зынаң азар boldь. Аңдар қыреге сырекеј кыс
волөр вардь. Азык тылыгі екі-үс конокко артть.

Аңсылар саналарың қазап алып, қанар дешти.
Кар сырекеј қаан boldь. Қанса туудь азыр ту-
рарға, қанса суудь кесип турарға сырекеј кыс
boldь. Қолој келип қадарда азык тығенди. Қыс-
сыдаль сығыр, қык арајдан өзөкке тышти. Өзөк-
тегі кар тајгадағы қардан тајыс еmdir.

Беş конөр аңсылар Кебизенге қандь. Аң-
дар таар алған алузь, елбек болгон еmdir.

Таар айт:

*Өзөккө тыссе олбос ат,
Олон берге сибес ат.
Тшуда сыкса талбар ат.
Талкан берге сибес ат.*

Karla қуулашқань.

Қазайыр турған қазатта,
Қардан еткен тура турь.
Қызы қалбыс от қығендиј,
Қызы маань үстінде турь.

Ак қардан еткен шибезин,
Адзыр туруп қуулап аларға.
Ајдарь қок көр балдар,
Ајлдардан келип қуулдь.

Təñ çerde turgan şivezin,
Tavarьp varьp çuular alarga.
Turgan valdar çazanьp aldь,
Temdek sьgьtkьnь sakьp turdь.

Bastra valdarga sьgьtkь uguldь,
Bastra valdar kədrylyp çugyrdi.
Bolcok ak kardьn oktoryla,
Bəkə şiveeni adьp çuuladь.

Kardan etken sovhoz.

Baldar ermektezip alьp, kardan Sovhoz eder deşti.

— Kandyj Sovhoz edelik?—dep, Patьndaj suradь.

— Koj azraar Sovhoz edelik—dep,—Sogonok ajttь.—Meniң enem koj azraar Sovhozto iştep çat.

— Çok, çыкъ mal azraar Sovhoz edelik—, der, Patъndaj ajttъ.—Ajgъrlar turar çыlu konjuşneler edelik. Meniң adam Sovhozto iştep çat, ol ondo uktu çaan ajgъrlar azrap turu.

Çыкъ mal azraar Sovhoz eder deşti. Kardañ konjuşnajlar etti. Ol konjuşnajlardың viryuzinde ajgъrlar turar, öskөлörinde bee malla çavaga-kulun mal turar deşti.

Tudup algan konjuşnelerdi ajlandra kardañ ceden etti. Cedendi vorotalu etti. Voratazъna көmyrden bicik edip aldъ.

Ol bicikte мьндъj neme saldъ:

**Nөkөр Kirovтың adың adangan çыкъ mal
azragan Sovhoz**

Tuduş kerek.

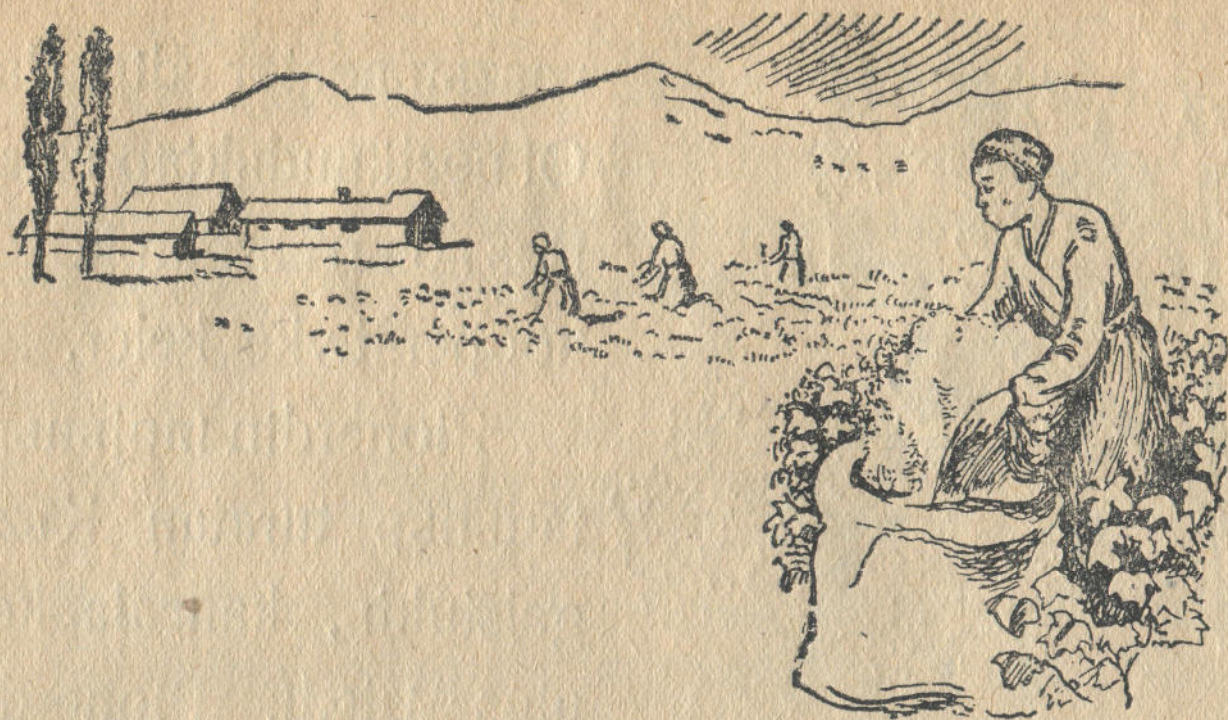
Andrej la Axmet воjъ воjън bilizip тапъşpagan ulus.

Andrej Moskvada çurttap çat.

Ol wös eder fabrikte iştep çat.

Axmet deze, Moskvadañ syrekej uzak çerde, Turkmenijada çurttap çat. Axmet көwөң öskyrup iştep çat.

Olor, Sovet Sojuzтың eki başka çerinde çurttagъlap çat. Olordың ermektezip turar tilide eki başka.

Olor, vojb vojbnađ syrekej uzaakta çurttap çatkan volzo, olordbđ iřter, vudyryp turgan keregi bir ańb, tuduř kerek: olor vob iřter sbgaryp turgan ulus.

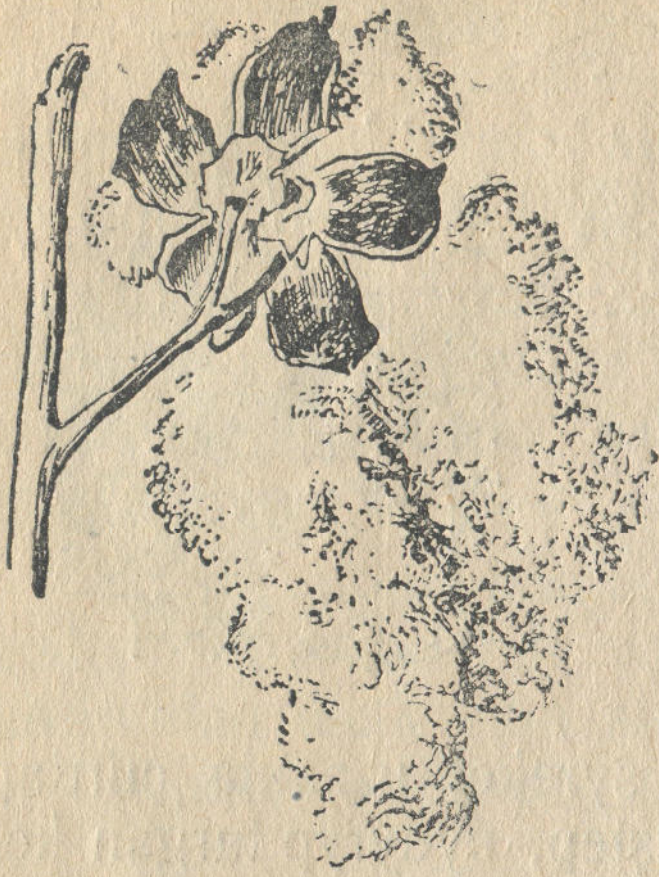
Axmet vojbnbđ kolhoznda kvbv vskyryp turb. Andrej deze, Moskvadagb fabrikte kvbvnbv vob edip, verip turb.

КЪЗЫ galstuk.

ajdbđ bluzbnda, kvbv salgan alandarda kvbv vbzbp keler. Ol kvbvnbđ uup alar. Kvbvnbđ dvgi yrendi vařka ajrbp alar. Onbđ kijininde, ol kvbvnbđ vob eder fabrika aar ije-verer.

Vob eder fabrikte, kvbv enle vařtap ucuk iirip turar mařinalarga varat. Ol mařinalarda kvbvnbv ucuk iirip salar.

Iirip salgan ucugb, fabrikbđ vob eder volygine kirer. Bu kvbvnbđ ucuktarbnađ uzyn

ваазьн вөстөр edip alar.
Ol вөсти видьктар salar.
Вөс воьр bargan көвөн
кооперативке келер.

Pionerdin тожьньна
таңньр turatan Қызы
галстукть, канчала көр
ulus iştedi. Pionerdin
кольна киргences, ol кан-
cala ulustьн кольн өtti.

Bistin oncovьstьн izibis çaңьs.

Tylencinin adazь kooperativka varala, onon
kara cekren sadьp ekeldi. Tylenci onь kolgo tu-
dup көрөлө, adazьnaң suradь:

— Bu cekrenniң çьmzagь, вооро çaskьda me-
niң azrap algan, ak kuragannьн tygyndij, кан-
дьj neme воьр çat?

Adazь Tylencige ajttь:

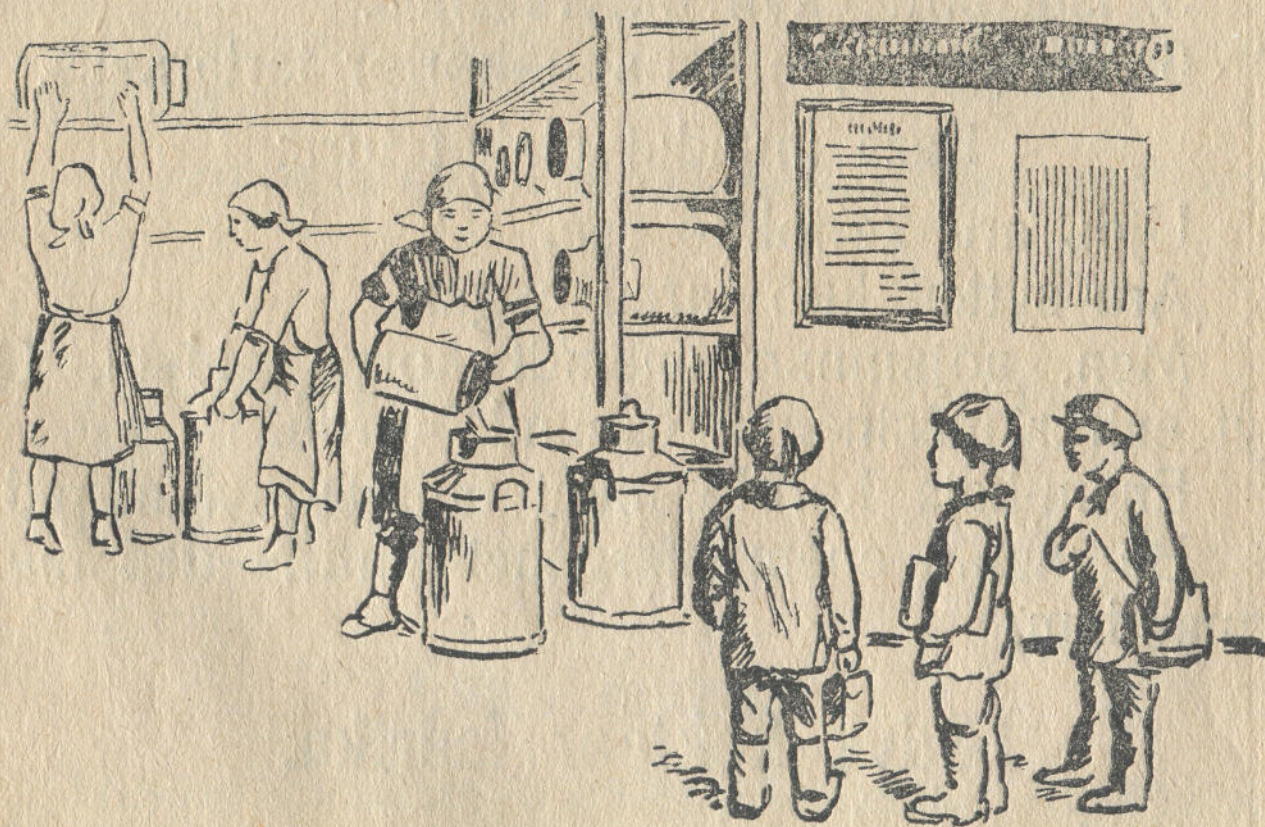
Seniң azrap algan kuragandarьнньн tygyn
bis çajьda kezele, kooperativka vergenis çok
pa? Ol tykti kooperativ gorodtogь fabrikke ijdi.
Fabriktegi işmekciler onoң cekren edele biske
ijdi.

— Kojдьн tygynen edip turganda, bistin
kojlordьн tygi ak volgon çok—pa?—dep, Tylen-
ci adazьnaң suradь.

— Kazь la çerde kojьn tygi vaška-vaška volьp çat. Tykten edip algan cekpendi fabrikte çuzyn vaazьn vidьkla vidьktar cьgarьp çat. Gorodtogo fabrikte işmekcilerdin de derevnede kolhozсьlardьn da işter turgan, bistin oncovьstьn izivis çañs.

Enem mergenci.

Bistin klass kolhozko ekskursiaga varьp keldi. Ol kolhozto adam la enem işter çat. Adam attar kijninen çyryp çat. Enem uj saap çat.

Bis çьlu kazaganga kirgenivis. Kazagannьn ici çьlu, aru, çarьk emtir. Anda ujar eki çol çergelej turganьn көргөнivis.

Bu ujlardьn kijninen kolhozсьlar çyryp çat. Kazь la uj saacь 12 uj saap çat.

Uj saajtan, kənək salatan turaa kirdibis.
Anda stenede мьндьj plakat turь.

Mergen işke

Plakatka koştoј vicikter kadap saltь.

Ol vicikterde mergencilerin vudyreten izin vicigen. Bis mergenciler, мьндьj kerekter vudyrerine molçoпыr turubьs, dep.

1. On eki uјdan saar turagьbьs.
2. Uјlardьn sydyn kaktaj saagьbьs.
3. Uјlardьn emcegin oorytraj aru tudagьbьs.
4. Uј saar kənəkti aru tudьgьbьs.
5. İşte virde kyn өktyrbezibis.
6. Mergen işke çaңь nəkərlər tartagьbьs.

Baza мьндьj plakat turь:

Uјdь aru kənəkkə saa.

Aru sytten көр sarçu cьgar.

Men, voјьmьnьң enemdi көгyp aldьm. Ol syt evirer maşinanьң çaңьnda turdь.

Enem kaja көrөлө meni tanьjla kylymzredi.

Bu meniң enem mergenci emtir,—dep men sanandьm.

Өdyk көктөөr fabrika.

Madьşev, Ceseke çaңь votinke sadьp verdiler. Buiştu, cьp-cьltьrkaj votinke.

Оньң таманьна „Skorohod“ dep, vicigen emtir. Cesek enezi le мьnajda ermekteşti:

— Bu votinkeni kajda көктөгөн?

— Онь „Skorohod“ dep, fabrikte көктөгөн.

— Bu votinkeni udagan көктөгөн-бе?

— Baj-la оның уjtterin ederge uur volgon?

— Bu votinkeni көр ulus көктөгөн. Bir kizi оның улgyzin салыр, kezip çat. Уjtterin vaza vaška kizi уjtter çat. Машина la уjtter çat. Қолgo ederge кyc. Қезик ulus таманын көктөр çat. Қезиктери соңсоjып. Оңco машина la көктөр çat.

— Оl fabrikte көр votinke, sapog көктөjтpe?

— Bastra çurtka çedişsin деп, көктөр çat. İşmekcilerge, kolhozсылarga, ҚЫЗЫ ceryge çedişsin деп көктөр çat.

— Оңcoзына sapog көктөөрге канайыр сыdазыр çat?

— Sopogты çаңыс fabrik көктөр turgan emes, өskөdө fabrikter var.

Машинала işteerge kollo işteerinen turgan de çeңi de .

Çаңь turada.

Товotoj өзөктің улустарь kolhozko kirgeleketen ozo, көсyp çyrer boldь. Оңcoзы kolhozko birigip алган соңдо, çаңыс çerge derevnelep çadar deşti.

Қолhozсылar turalar eder boldь. Bu turalardь ederge oblastağь vaşkarular volьзыр, kredit akca verdi. Қолhozсылar çаан, çаңь turalar tudup aldь.

Bakcavaj la Aceger ышту ајып таҕтар, тура-
га көсүр, җадар boldь. Bala—варкалу җылу, җарык
турada җадар boldь. Turada ышту ајылдыј emes,
тоозып-товырак, ыш деп неме җок. Җерге отур-
вај, отургушка отруп, stoldo kursak icip turar
boldь.

Еңир кирип варганда, лампа одып кыјдыруп
alala, gazetter le knigeler кысыгар boldь. Җаңь
turalarga radio өtkyrzin деп, kolhoz pravlenija-
даң suraar boldь. Бу onco nemeler, ышту alan-
сык ајыlda deze җок болгон.

Җаңь җырум.

Җаан өзөктің icinde,
Җаңь җырум ваҗталды:
Җаңь kolhoz төзөлдi,
Җаан җазал ваҗтады.

Көсүр җырет җадышты,
Кариунса олоҗ таҗтады.
Колхозто oncoзь җуртады,
Кышту туралар tutkladь.

Товырактu ајыларып сасыр,
Тураларга көсүр җурттады.
Туми-җоволдоң ајгылыр,
Тураларда агу җуртады.

Кирлы кижимдерин җунгылады,
Кир товырактаң ајгылды.
Кеен җарык тураларда,
Кадык војлогы җуртады.

E r t e c i .

Ozogъ tuzunda, ene volgon yj ulustarga, valdar azraarga syrekej uur boldъ.

Erteci yc çaştu. Enezine varъp bozu kørør kerek volgon.

Erteci le artъrgъzar kizizi çok ucun, onъ ça-
nъskaan artъrgъstъ. Ertecige şaltraak verdi.

Baza bir volcok kurut verdi.

Vojъ deze çyre verdi.

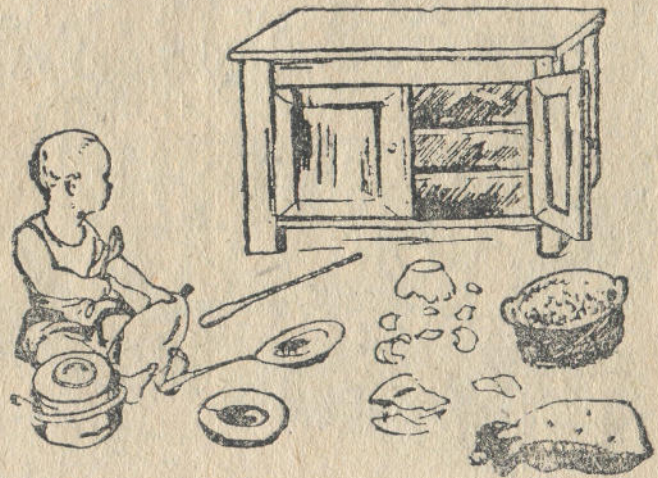
Erteci şaltraak la ojnoorgo kuynine tijdi.

Erteci kurudъn kylge ujmady. Onъn kijninde onъ çip saldъ. Kolyurge kelele, kirly suu icip aldъ.

Onъn kijninde, ajak salgъška keldi. Onon bir vaştъk talkan cъgardъ. Onъzn vastra ajyldъn icine cactъ. Baza bir vaştъk tus tap-
tъ. Onъzn baza cacъp saldъ. Ajaktardъ alala otko cactъ. Kuuktagъ sarçudъ cъgardъ. Ojno-
orgo kandъj çaraş neme tavъldъ. Kilen de, cъm-
zak ta, sarъ da. Onъ çerge toolodъp turdъ. Bir çerden bir çerge çelip turdъ. Onъ minip algan da salъp turdъ. Kuuk andъj kъjъnga cъdavaј, çarъla verdi,

Erteci sarçuga vastra vojъ ujmaldъ.

Enezi kelele kalaktap ijdi. Ertecini baldardъn jaslъzъna verege şuynyp aldъ.

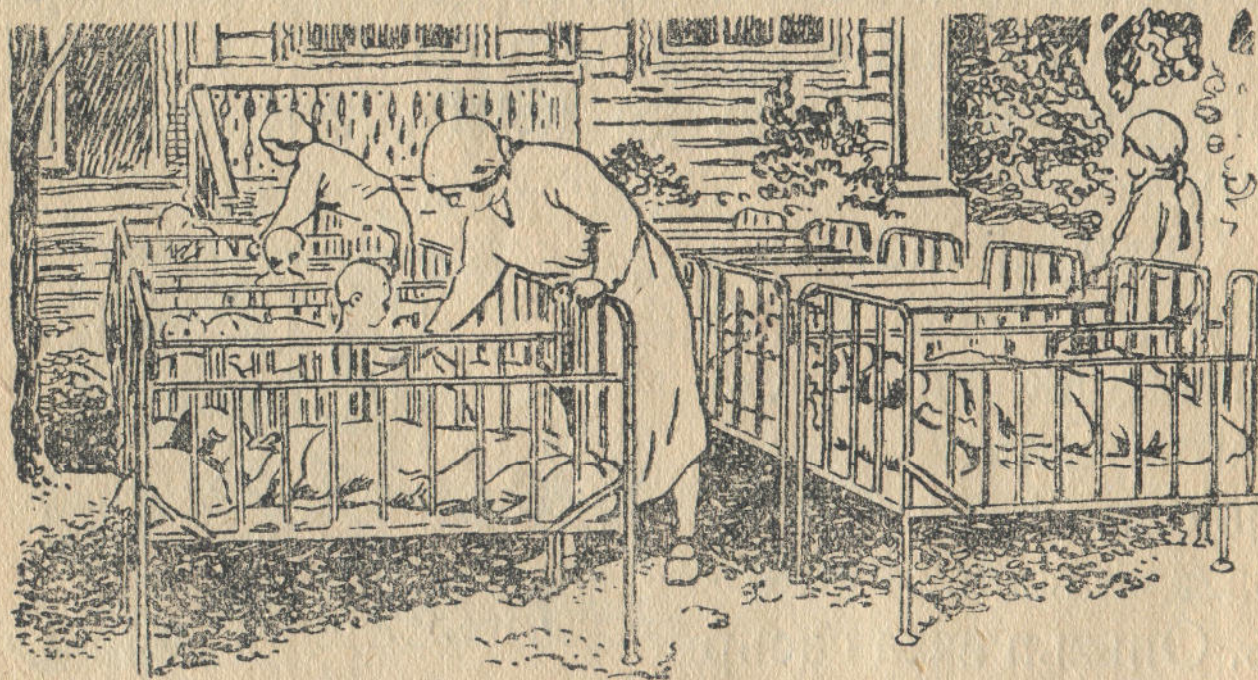
Kolhozcy baldardyn jasljazь.

Erten tura boldь. Kolhozcy yj ulustar kol-dorьnda balalu jasljaga mendep basklajt.

Olordь ak kijimdy emegender utkup çadь-lar. Olor baldardь, ooru volvozьn dep açьktar koret.

Onьn kijninde, baldarga aru kijim kijdirel-der. Baldardь kьrtar zajьn aparadьlar.

Baldarga çyzyn-çyur oьndar verip, olordь ojnodьp turular.

Çaan baldardь bir kьrka kijdirdiler. Oogoş-torьn vaza vaşka kьrka kijdirdiler.

Kursaktь stolovojdo icediler. Kursaktь çaan baldar vojlorgь icelder.

Ovedtiң kijninde ujuktajdьlar. Enirde, ene-leri baldarьn ertenge çetre ajьna ojto ararьp turat.

Jasljada baldar oncozь tok kursaktu, su-ka-dьk çyurp çat.

Karmanşynnyň karmanşynda.

Karmanş degen bistiň uul,
Köryngen le nemeni karmanğa sugat.
Kanşa çyzyn şagajlardy,
Karmanşna toltro salyp aldy.
Keregi çok agaş-taştaň,
Karmanşna watkanşa sugup aldy.
Kereky-de volgon nemeni,
Keregi çok-to volgon nemeni,
Karmanşna oncozşn sugup turat.
Kizee kereky degen nemedeny,
Karmanşnyň cimirigin arşyşy plat,
Kylyk—Karmanşda çok emtir.

Naak volor kerek.

Baldardnyň sadşna oşyndar ijdiler: Kşzşly ma-
anşlar, kyrekter, vaza şaan at.

Oşmokşy attş alala baldardaň tuura bastş.

Baldar oşyndarşn taştagşladş.

Oşmokşy şaar şygyriştş.

— Oşmokşy, sen attş poldnyň ucuna şygara
vozotşon!

Oşmşkşy attş kijnine sugala ajttş:

— Meniň adşm

— Çok seniň emes,—bistiň oncovşştşny!

Oşmokşy şjlaj berdi.

— Sen, Talvak, oo tijve. At onşny volgoş.
Bis vojşvşş at edip oşnoogşvşş.

— Ajdarda, sen Şagandaj, mşnda tur. Sen
Şecek, onşny şanşna tur.

— Sen Kyder ol oturguştyň çanyna wagyr tur. Artkan kalgan oncogor kol tudyňgar. Kyderdi vozotpogor. Kyder aju volyr çat. Sagandaj aju, bister deze, yurly mal.

Baldar kol tudyşty.

— Атыр, Север тургар. Ажу келир çat. — Kyder ogyr turur, ajlandra çygyzur turgan baldarga kелир tаварды. Sagandaj kyderdi vozotroj turdy. Baldardyň kyjgъ-tavyzy syreen boldy.

Оймоксы сьдазыр volvodы.

Ajlandra turgan baldarga keldi. Bervej turgan adyň, ekelip verdi.

— Meni kozo ojnoorgo alygar, baldar --- der, Oймоксы ajttъ.

— Çe, karşagaj tur, Oймоксы, onon vaşka ajuga tuttyrdyň. — Kalak kyjgъ la Oймоксы ajlandra turgan baldarga keldi. Ажу сырак boldy. Çe baldar onь naak kyci le vozotroj turdy. Ажу neme edip volyr alvaj saldы.

Calkan.

Taadak çaskьda, çerge calkan oturgustь. Kys keldi. Oturguskan calkanь, ajdarga volvos, çaan vytti. Taadak calkandь çerden kodoro tartьp alarga sanandь: bir tartkan volvodь, eki tartkan cьdavadь.

Kelip volьssьn dep, taadak çaanaktь kьcьгьp aldь. Çaanak, taadaktьn velneң tutть, taadak calkannaң tutть: bir tartkan volvodь, eki tartkan cidavadь.

Kelip volьssьn dep, çaanak çeenicegin kьcьгьp aldь. Çeenicegi çaanaktaң tudundь, çaanak taadaktaң tudundь, taadak calkannaң tudundь, bir tartkan volvodь, eki tartkan cidavadь.

Kelip voluьssьn dep, çeenicegi Kөstyk dep, kьrsa ijtti kьcьгьp aldь. Kөstyk çeenicekten tudundь, çeenicegi çaanaktaң tudundь, çaanak taadaktaң tudundь, taadam calkannaң tudundь: bir tartkan volvodь, eki tartkan cidavadь.

Kelip voluьssьn dep, Kөstyk kiskeni kьcьгьp aldь. Kiske Kөstykten tudundь, Kөstyk çeenicekten tudundь, çeenicegi çaanaktaң tudundь, çaanak taadaktaң tudundь, taadak calkannaң tudundь: bir tartkan volvodь, eki tartkan cidavadь.

Kelip volьssьn dep kiske cьckandь kьcьгьp aldь. Cьckan kiskeden tudundь, kiske Kөstykten tudundь, Kөstyk çeenicekten tudundь, çeenicek çaanaktaң tudundь, çaanak taadaktaң tudundь, taadak calkannaң tudundь: bir tartkan volvodь, ekenci tartkanda, calkandь kodoro tartьp aldь.

Kuu, corton la rak.

Өмөлезип биригишкен нөкөрлөрдө
Өмө-сүмө çөви çок volzo,
Olordьң vaştar etken kerekte,
Oндolьp byderi çok volor.
Kuu, corton la rak,
Molçoloşkon kynde çuuldь.
Avraga salgan koşть,
Aragьp çetirerine çaldandь.
At сылар, уcy avraga,
Antagьrly naaçьlar çegindi;
Кьзы тьпь кьжьlgанca,
Koştu avraпь tartklap turat.
Koş salgan avrazь,
Kara çerdenь кьjтьктаваjt.
Koştu avraпь tartarga,
Kyc сыdаль çeder edi,—
Kuu kurkupь сыlagанca,
Kejge usьp --- өгө tartть.
Kurgakka tartьp volvos usun
Kara kajьььktu cortonь,
Kөлөөп suuga vьlaaşть:
Kyreң өңdy rak deze,
Kara teri сыkanca,
Karmaпьp teskeri tartar boldь.
Brada tartьp volvoj,
Bдыгьla terezi sojьldь.
Bu usyдиң viruluzьп,

1) Rak—Suuga da kurgak ta çerge çyger, кьзы kajьььktu, сылу çerde өзөр аң.

Bister taap volbos turus:
Tartarga çaldangan avразь,
Turgan çerinde emdigence
Tenkejgence turup kaldь.

Улаасьның изи.

Улаась деп вала, војьның ада еnezile vaza
çaan агьла kolhozko kirdi. Kolhozto olor çaңь,
çaгьк, агу turada çadar boldь. Улаась şkoldo
yurener boldь.

Улаась şkoldoң çaңьр келер volzo, turаның
icinde tumандьј ьş turu, poldo deze tykyryk
le çuzyn çуур тоозьн çадьгь.

Улаась ezigin actь. Çaanaзь адыльр ськть:
— Sen turаның çьлuzьн ne сьгагьр туруң?

Улаась poldьн тоозьн-товрагьн çalmuurla çal-
maarda Çaanaзь ајдат:

— Sen turаның icinde ne тоозьн көдрьр ту-
руң?

Улаась, pol çunar kerek деп syme ајтть.

Çaanaзь deze, — turаның icinde ськ тавь-
лар деп, ајдыр турь.

Улаась, çaanaзьна la ада—enezine ајдыр турь:

— Tura, alancьк ајьдыј emes, turada taңкь
tartpas kerek, turаның polьн çunьр turar kerek,
ezikti, ol emezi көznөkti, emeşke асьр turar ke-
rek, turadagь кей, тыnarga агу volзьн.

Çaanaзь Улаасьның sөzine sraңaj kirves
boldь.

Bir кун Улаасьның ада-enezile le çaanaзь,
işke bargandar.

Ulaacь şkoldon çanьp kelele, „акьr, men bistin şkoldo ciler, turanь arutap көрөjn“ dedi.

Stenelerde le potoloktogь toozьndь çalmuurla arutap aldь, көznөktөrin ulyş wөsle arcьp saldь. Turanьn poьn çunьp saldь. Көznөktiң fortoc-kazьn acьp saldь. Peckenin çanьna toozьn, tobrak salatan la tykuryr turar көnөk turguzьp saldь.

Çaanazь çanьp keldi. Kırgeu woьnca turanьn ici waşkalanьp barganьn aşьktap көrdi.

— Bu ne woьp wardь, wukyn biste wajram oşkoş, kandьj neme boldь?

Eңirde, kolhoz izinen Ulaacьnьn ada-enezi çanьp keldi, olor Ulaacьnь syrekej maktadь.

Ulaacь deze katkьrьp turdь.

— Çe, çaanak men çakşь ettim-be, çaman ettim-be?

— Çaman etken dep ajdarga wolbos. Bu kynde biste wajram oşkoş—dep, çaanazь ajttь.

— Çe, çaanak, mьndьj wajramdь, wis eky kyn saьn edip çyrelık; çөp-pe?—dep, Uulacь ajttь.

Kolhoztyң kьşkь izi.

Kьşkьda kolhozto iş көp: mal azraar kerek, çaskь kьra işke beletenip turar kerek,—maşınalar, saldalar, avralar çazar beleter alar kerek. Çaskь kьra cacarьna, yren beleter alar kerek. Mal төрөp turar wolzo, ogo beletenip alar kerek. Kьştь ebre, odьrар odьn beleter alar kerek. Mal azraarьna, çerden өлөң tartar kerek.

Ças kelze, kolhoztyң izinde tutak iş çok wol-

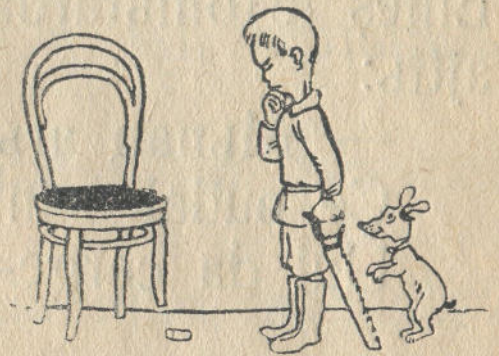
зын. Онсозын азындыра велетеп салар керек. Ҙас-
кь кьра işke le, Ҙас тузында мал көрөрине ве-
лен волор керек.

Tyrgen de Ҙakşь da.

Oturguştyң vudь vijik.
Olordь emeş kьskarta ke-
zip salajьn

Emdi deze, vu vuttь, —ony
vaza emeş kezip salajьn.

Emdi deze, vu vuttь.

Bat-taa! Men emeş le Ҙa-
stьrganьtdь.

On katap kemçi,
Bir katap kes.

Baza Syme.

Bir uul odьndap vardь. Agařtar oncozь oon boldь. Ajdarda, ol agařtardьn budagьn kezip, tyzuryр turdь.

Bir karagajdьn budagь  g  vijik boldь. Ol karagajga sьktь. Arkazь karagaj aar volьp budakka oturdь. Budaktь kezip tyzuryр ijdi. Bir budak onon  g  vijik boldь. Ol  g  sьktь. Ol budaktьn ystyne karagaj aar vařtanьp oturdь. Emeř le tomьrarda, ььraj verdi. Ol uul syunyp ajttь:

— Mьnaң aғ aantajьn mьnajda tomьraғm e budak sьnpьr tuřti.
Uul da çerge—mac edip, ьgьldь.

Vaj nedeң vajьp turatan.

(Ozogьda ondьj boldь)

aman-uul dep kizige çadarga syrekej kycte, uurda volgon. Sok aңьs ujlu volgon.  sk  azragan malь çok volgon. askьda aңьs ujь  lyр kaldь. Azragan ař valdarь kursak çok arttь.

Argazьn taragan aman-uul, Boroř degen vajga vardь. ajnar turup vajdь suraar boldь:

— Azrap turgan ař valdarьmdь, çoktu vojьmdь  lyрbeger, saap icerge bir uj biriger, a-anьm!—dedi.

— Ee, sler kizideң le alarga uryр adьgar.

Maa slerden ne tuza var—dep, Boroř vaj ajttь.

— Къѣъсрагар, ада өрөкөн! Туру çyрзем, neni le et dezeger, къѣъсрај vudyryp turarъm. Slerdin ajtkanъgardaң cъkraј çyрerim.

— Çe kajdar vaza, Ulankada meniң vozulu ujъm var, onъ saар, sydyn iciger. Çajgъda mege vezen vuul өлөң edip vererin—dep, Boroş vaj ajttъ.

Çыl saјъn Çaman uul, Boroş vajga өлөң edip, verip turar voldъ.

Beş çыldъң vazыnda, Boroş vaj Çaman-uul-dъ Mъşlak çajzaңga aldъrtttъ. On тыn malъmdъ tavъşтыr dedi.

— Kalak, çaandarъm. Kandъj on тыn mal voldъ?

— Boroş өвөгөнниң vozulu ujъn, beş çылga tutтың, ol maldaң—mal өsti, ol maldъ eezine, turguza tavъşтыr—dep, çajzaң kizirep ajttъ.

— Kalak, çaandarъm, çыl saјъn vezen vuuldaң өлөң turguzъp verip turdъm, bir ajga aңnyң cedenin tutтыm, aңdap çyryp 50 tijiң verdim, vu oncozъ çaңъs ujdъң vaazыna turvas pa?—dep, korkъp Çaman-uul ajdъndъ.

— Ajdъnar çeriңe ajdъngajъn, Boroşтың aktu azrap алган malъn, ermek çokko tavъşтыr. Eki kunge tavъşтыrvas volzon, albanla ajdap alarъs, voјъndъ cъvъkla kыjnarъs—dep, kalçurъp cъkan çajzaң, kыjgъrъp ajttъ.

Argazъn tapagan Çaman-uul, maldъ ekelip tavъşтыrъp verdi, azragan valdarъ la, aјыl ezigi-ne terbezendej verdi.

Vladimir Il'ic Lenin.

Turanyň stenezinde kiziniň syri turat.

— Aça, bu kiziniň usuryň mee kuucynda, ber — dep Kolja ajttý.

— Sen bilerinçe, ol kem?

— Bilerim, ol Lenin.

— Ee, syn! ol Vladimir Il'ic Lenin. Ol bistiň syygen, bistiň tōröl başçybys.

Çe, ugyp tur. Men çit volgom. Ol tuzunda bis, işmekcilerge çadarga koomoj volgon. İş syrekej uur volgon.

Bis erten turanaň ala, karaňuj tyn kirgince iştep turganbys. Onajyp iştepte turgan volzobys, kursaktý tojo çibej, torolop çyrgenibis. Zavodto, bister көр ulus işteп turatанbys. Zavodtýn eezi, Danilov dep kizi volgon.

Ol iş iştevejten. Belin cылаjтраjтан. Çe çatкан çадьзьна, ajdarga da volbos, syreen vaj volgon.

Çөөзөни ол kajдаң альр турган? Bister иштеп туруп, ого таар, веретен boldьвьс. Иш ucun ол biske syrekej as төлөjtөн volгон. Cьп аjдар volзо, bisti tonop туратан boldь. Bistin etken izibis le vajьp туратан. Danilovta завод, акса, машина бар volгон. Biste deze, иштener кольвьстан өскө neme çok volгон. Şak оньң ucun, bis ого иш иштеerge барьp туратаньвьс. Çаңьс Danilovтьң заводьнда андьj volгон emes. Onco фабрик—заводtordo андьj ок volьp турган.

Derevnedegi krestijan uluska çadarga baza komoj volгон. Olordo çer as volгон, pomeşikte deze, çer көр volгон. Krestjandar pomeşikterge иштеп туратан boldь. Pomeşikter vaj çatkan, krestjandar deze, çoktu çatkan.

Pomeşikter le kapitalistar birge туратан. Syrekej çaan pomeşik kaan, olorlo kozo birge volгон. Ol oncoзьп vilip, vaşkarьp turar eezi volьp турган.

Pomeşikterge, kapitalistarga çakşь volзьп dep vaşkaruuzьп kaan turguzup туратан. Bu тьндьj vaşkaruudaң, ишmekci le krestjandarga çurтар çадарьна syrekej uur da, kyc te boldь.

Lenin ишmekcilerдиң нааçьзь, пөкөри volгон. Lenin ол vaşkaruudь kuvultarga çazangan. Иштеп турган ulus, oncoзь çakşь çatsьп dep, sanagan. Lenin ишmekcilerдиң keregi ucun tartьзьp туратан.

Ишmekci ucun турузатан улусть, Lenin çуур турар volьp vardь. Olor ulam saьп көптөp турар boldь. Ишmekcilerдиң partijазь—kommunistar-

дың партија тьңыр өзүр турдь. Тартыспаганса
неме вудуруп волвос деп, партија көрүр турдь.
Ондьын, ваstra çердин ишмекцileri de бiler volo
berdi.

Ишмекцiler Lenиндь суур турдь. Pomeщик
le капиталистер deze, Lenиндь arestovat' edip,
тырмелеp, вaza Сивир çерине ссылкага-да ир
турдылар.

Онъ, каръ çазьна çetre тырмеleerge санaган.
Lenin grandь азьр, өскө çerge çyre berdi. Ишмек-
цiler тьнајта etsin деп, raak çерден, олорго ви-
чик вичир ир турар boldь. Онън kijнinde војь kelele,
tartьzu keregin војь ващар, ващкарьр турдь.

Çuu вољр турар тузьнда, 1917 çьлда, ишмек-
цiler le soldattar kaандь, pomeщиктерди, капита-
листерди суурп салдь. Ең ващар, çерди влаар алдь.
Онън kijнinde фабрик, zavodтордь алала, војьнън
ващкарузьн тургустьлар. Каан, pomeщик, капита-
листер emes, ишмекцiler војлогь Sovetterinde
војлогьнън керектерин шууzip, вудурир турьлар.

Bu керек, олорго çаңь керек болгон. Lenin
le онън партиязь, ишмекцilerди ол uур çол la ващар
арардь. Çурум-çадьсть çаңь çол lo cazaarga,
ишмекцilerge вољзьр турдь. Bu тузьнда Lenin
syрекеј көр ищеп турар boldь. Lenin көр сана-
нар boldь. Оноң ulam 1924 çьлда, Lenиннън
cinee kycи, тызур, оорьр, өлүр kaldь.

Bis syreen komьдар, aculандьвьс, Kolja! Çe,
Lenin өlgөн de болзо, онън айткан сөстөрin
bистер kacanda undutpасьвьс. Lenin ишти тьнајта
ediger деп çакьган ааянса, bis ишти ederge ki-

сеңип çадьвьс. Ішти, çугум-çадьсть çаңь çол ааж-
ьпса едип çадьвьс.

Leninnьң исирьн see şkoldo çetre куусьн-
дар верерлер. Мен see çаңьс катар куусьндаар
емезим. Куусьндаар неме, емдиде көр воляр çат.

1924 çыlda январьн 21-де.

1924 çыlda, январьн 21 кунинде Vladimir
Il'ic Lenin Moskvаньң çаңьнда Gorki деп де-
ревнede өлгөн.

Leninnьң сөөгин Moskvada çуур турдь.

Корон соок. Oroomdorgo toltura ulus.

Онсозь, ulu ваşсьзь la ezendezip аларга
варьр çаткандар.

Касан Leninnьң сөөгин çуур турарда, бистин
ороон çуртьвьстьн ваstra фабриkeri zavodторь
ськтазьр, кьжгьгьза бергедер.

Беş минутке темір çoldордьн, tramvajдьн
vogондорь варьр турган çерине ле кенетijn tok-
тор вардь, çоju улустьн агь вери базарь toktoj
berди. Ne ле elektricestваньн одь өсө berди.

Беş минутке бистин ваstra çерибис тьм volo
berди.

Беş минутке фабрик, zavodтор узык çок ськ-
тар кьжгьгьр турдь.

Ваşсьвьс өлди! ваşсьвьс өлди!

Ваşсьвьсть! ваşсьвьсть çуур туривьс деп,

Bastra ороон—çурттн иcинде,

Бар кycиле, унгуьр сьгьткалар,

Корон соокту кьштн кеjинде,

Калькка вилдирип кьжгьгьр турдь.

Iosif Vissarionovic Stalin.

Nökör Stalindь kem bilbes? Stalindь onco işmekcilerle işmekci yj ulustar bilip çat. Stalindь onco kolhozcyлар la kolhozcy yj ulustar bilip çat. Stalindь kargan da, çaşta ulus, oncozy biler. Stalindь orus ta öskө dө natsional albatylar, oncozy bilip çat. Nökör Stalindь olor syyp çat, bistin төгөл ваşсыбыс деп айдьзыр çyret.

Stalin — gruzin uktu işmekcinin uulь, onьң сыkan, öskөн çeri Kavkazta, Gruzija деп çerde boldь. Kaan, pomeşcikter le kapitalister kanca çyzyn natsional uktu işmekcilerdi le kre-stijandardь kanajda кьйнар şьraladьр турганьн, Stalin çaştaң ala oncozyn көрүр keldi. Çiit тузьнаң вери, Stalin kaаньң ваşkaruzьla, kapitalisterle kyrezip-tartьзыр турар volьр vardь. Stalin, nökör Lenin la onьң nökөрlөрi le, işmekciler le kozo volьр, kaаньң ваşkaruzьla kyrezip турдь. Ol çaltanbas,

кoркъвaс кизи вoлдъ, кaaнъ-вaшкyгузъ oнъ иc-
тep нeкep çырди. Stalin канca катар тjурмеге
отурup туратан вoлдъ. Oнъ сырекеj узак çерлерге
ссылкаa да аjдaдъp туратан вoлдъ. Ссылкaдан ол
касыp барала, вoйънън керегин вaза кoниктиpип
иштеp туратан вoлдъ.

Oктjаврдън револjutsиязъ вудур барзын деп
револjutsиянъ eдерине, нeкeр Stalin кeр иш иш-
тep, азъндъра oнъ вeлетep аларъна кeр иштеди.

Oктjавр аjда, ишмекцилер пomeщиктерди лe кa-
питалистердъ сыгуп салала, вoйлорънън совет вaш-
кагузын oрганизоват' etti. Çe, пomeщиктер лe кa-
питалистер тургузала ишмекцилердин колъна кирген
emes. Oлор вoйънън вaшкагузын ojто eвиртип тур-
гузаръна санangандар, Lenindъ лe Stalindъ, иш-
мекцилерди лe крестияннарды олор кънар базарга
санangандар. Çe, олордън санaganънca вoлво-
дъ. Ишмекцилер лe крестияндар, Lenin la Stalinga
вaштадъp, олорлар лe канca çылга кyреzip турды,
Совет вaшкару олорды çeнип вазыp салды.

Stalin, Lenin la вaза eскe нeкeрлeри лe
kozo çyгyм çaдыштъ çаңъ çол aаjънca çазар турды.

Lenin eлди, oнън izin, партиja oноң aрь кeн-
dyктиpип, иштеp туру. Leninnън керегин, иcъна
çетирип вудырерине, Stalin бир де амьр çок иштеp
туръ. Партиjanън ijде-кycиле, oнън вaшсызъ лe, вaш-
кагусызъ вoлгoн нeк. Stalinнън ijде-кycиле, вaстра
kolkycиле çatkандардън ijде-кycиле вu kijнинидеги
çылдарда сырекеj кeр иш иштелip вyтти.

Çаңьдан канca кeр заводтор, фабриктер иштелip
вудур варды. Olордън izи алъндaгъзынаң çара-

пър, çakşь volьp vardь. Krestijandar, kazьlarь ozogь tuzьnda çoktu volgondor, kazьlarь syrekej koomoj çyrym—çadьştu çurtap çatkandar, øskø kizilerge iş iştep çyrgender, emdi olor kolhoz-tordo çurtap çadьlar, olor oncozь nekør volьp naak çyryp, vojlorьna iştep turat, vastra çongo tuzalu iş iştep turat, vojь vojьna volьzьp, argalu çyrym-çadьştu volьp vraadьrь. Baldardьң da çyrym çadьzь çakşь volьp vardь. Kazьla çerde jasljalar, detploşcatkalar var, onco valdar vicikke uyrenip turat. Emdi vicik vilbes kizi çok volьp turar. Çaan ulus baza vicikke uyrenip turat. Emdi көp radio, kino, teatr, klub, bibliotekalar var. Bistiң oроон çurtьvьstьң icinde, kanca çyzyn uktu natsional albatьlar var orustar, ukrainester, tatarlar, vaşkirlar, gruzindar, armjandar, evrejler, ojrottor onon do øskøleri, oncozь nekør volьp naak çurtap çadьrь.

Øskø talalardьң işmekcileri, bistiң oроон çurtьvьstь көryp, bistiң iştep vydyrip turgan izibiske le alьp turgan çenyleribiske көrø syynyp turular. Øskø talalardьң pomeşikleri le kapitalistarь, Sovet vaşkarudь çok edip salar sanaalu çyret, çe olor ol sanaazьna çedip volvoj turu. Bistiң oроон çurtьvьstь øştylerden karuuldap turgan biste syrekej vøkø, kucty Kьzьl cery var. Bistiң cery, syrekej tьң, multьk çepseldy. Biste көp aeroplандar var. Çuulazarga bis umzanvaj çadьvьs, çe vojьvьstьң oроон—çurtьvьstь kogьrьna var kycivisti vastrazьn salarьvьs.

Bistiң oроон çurtьvьsta çyrym çadьzvьs ça-

гаһьр, ҫакшь воһьр варгаһьна онсо колкуцты-
лер суунип туралар, олоһьр нөкөр Сталинга кындылы
ҫакшьзын ијип турат. Ҫе, вистер де, школь ууҗеник-
тер, војьвьстын кындылы ҫакшьвьсты нөкөр Ста-
линга ијп турувьс.

Koruda.

Беһь адатан мулткты,
Беһь саварга век туткан.
Кол куцтылердин Сојузын,
Корьп турган севҗисі.
Сотсиалист ҫазалды уретпеске,
Совет ваһькаруды корурга.
Көскүр воһьр, көрүр турь,
Кьзы севҗисі корууда турь.
Казыр асар капиталистер,
Касар висти ҫуулагазьн.
Как маңдајга адарга,
Кьзы севҗи висте вар.
Вистин совет ваһькару,
Ваһьра ҫуртка ҫарлар турь:
Ваһька ҫурттын ҫеринен,
Вирде өлы алвазывьс;
Војьвьстын ҫеривистен,
Вирде сөһьм вербезивис.
Ҫуу керексип турганьс ҫок,
Ҫуулатьрп өһьтыге вагарьс ҫок.

Oroon ҫуртвьсты корууларьна, онсовьс,
Вир кизи силер туруп көдрүлп сьгарьна вис
вилеривес.

Çuu tuzьnda ijttiң tuzazь.

(Къзыл сөгүсiniң куусьнь).

Çuuda adьзьр çuulazьр турь. Adьзьр turarga, patronдор oncozь tygenip vardь.

Өштыlerden kelip turgan мөндүрдij ok ortozьnda, patronдь, viske kem ekelip berer.

Bu kandьj neme dep, kajkar көрдим. Көгүр turzam, ak çalaңньң ysty le kandьjda volcok, volcok nemeler maңtap kelediri.

— Ijtter! Ol bistiң ijter emtir! Bister өlym-нең argadandьвьс?

Ijtter, bistiң kazьp, алган okoptorgo çuuktap klediri. Uj мытыктың ogь tyşken çerlerde çaan orolor volьp vardь. Ijtter olor olordь aзьra kalьp, vis çaar kelip turдь.

Bir ijttiң kulagьп ok yze sogьp bartьp. Biryuziniң deze, uj мытыктың ogьньң сьньгь, видьп сьндьгьp saltьp. Усүнци ijt deze vудьп emtir, arьganьнаң тыньş альпвај turдылар.

Ijtterdiң beline arta salьp, vuular salган patronду kicinek arcьmaktarьп cecip aldьвьс.

Ijtterdiң şьrkaalu çerlerin vөs le vuular salдьс. Ijtter ojto maңtaj verdi.

Patronдь kodorьp алган kijninde, bister syynip ськтывьс. Emdi bister, өштыни vazarьвьс çart dep, ajдьştьс.

Çuuga çyrerimde, mende vaza мындьj kerek var boldь.

Men видьта şьrkalattьm.

Karaңuj тып. Çalaң çerde çaңьskan çadьгьm.

Suuzap turganym korkuшту.. Koryp turzam: uzakta ot korynip turь. Çartla, bu bistin sanitarlari dep, men bilip aldym. Çe meniң çatkanymnan, olor, syrekej uzak çerde emtir. meni taap albazy çart, dep, men şyyp turum.

Kenetijin koryp turzam: çalan çerile kandьj-da volcok neme toolonьp klediri. Beri, men çaar çuuktap turь... Ijt emtir...Bistin sanitar ijt emtir...

Ijt men çaar maңtap kelele, vojьnyң belin men çaar çuuktadyр turь. Onьң belinde arçmak-sumka var emtir. Sumkadan temir butьlkanьң oozь korynyp turь.

Butьlkanь kodoryр alala, suu icip aldym. Suu icip algan kijninde, emeş sergy volьp vardym.

Suumkadan taңu wos kodoryр aldym, vojьmnyң şьrkamь bilgenince taңьp aldym. Kodynyp alala ot korynyp turgan çeri çaar araaj eңmekter vardym. Ijt deze, şьrkalu ulus bed-gerge vaza maңtaj verdi.

Bis belen.

Өлөң baştaj өрт kyjze,

Өcyrelik, үreler!

Өskө kaanaң çuu kelze,

Çaltanvajьk үreler!

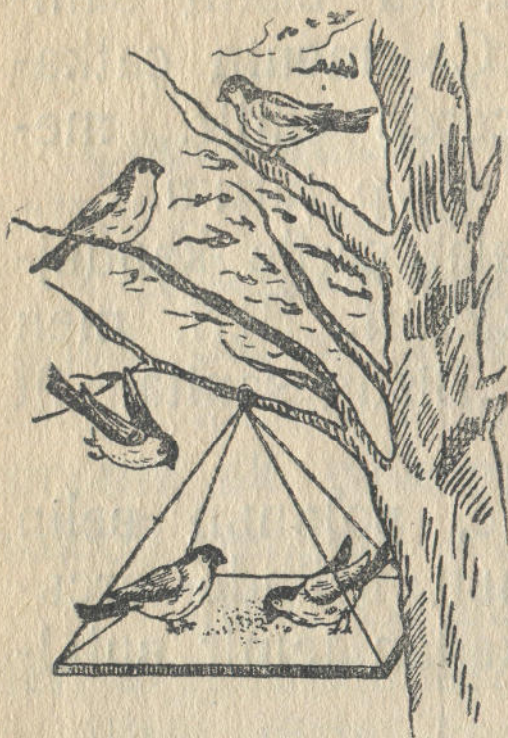
Barga өлөң өрт kyjze,

Өcyreelik, nekөрlөр!

Başka kaanaң çuu kelze,

Çuulazalьk nekөрlөр!

Кышкыда кысыктар азраары.

Кысыктардын курсагы ток болзо, олар кыштын соогына алдыгай турат.

Кышкыда кысыктар курсак чоктон олып турат. Олып, тоңур барган кысыкты көрүгөр. Онын кuu сөөгi ле терези артты. Ол аштаң сырекей торолор өлди. Кыштын өжинде кысыктар курсак бедрер воһур, бистиң айл чуртывьска сырекей чуук-

тар тузур çat.

Шак бу тузунда, бистер олорго воһзар керек.

— Бис, кысыктарга курсактанарга stolovoj edip көрөлик—деп, валдар айдьшт.

Бир жалбак dosko таар алдылар. Оны көзнөк-тин чапында кадар салгандар. Кунун сайып, ол doskonьң устуне курсактын nele арткапып салыр турар boldь.

Кысыктар ток чурер boldь. Олар сооко тоңвос boldь.

Колхозтогы иж.

Колхозто чапы, чьлу, потолокту казалан edip алдылар.

Чаман кейди сыгара тартып деп, потолокты өткyre тыва edip салган. Кизее тыңей, malga su-кадык волорго ару кей керек.

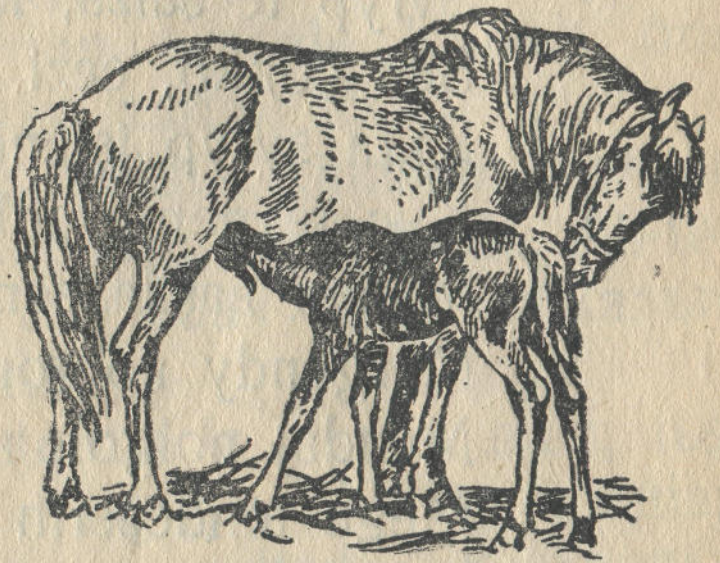
Kizee tynej, malga çarık kerek ucun, stenezinde köznök edip salgan.

Kolhozto, maldь aajlu-vaştu azrap çat. Өлөңdi beskelep verip çat. Baza azral svekle, çarma, kendreştin şagьn verip çat.

Оньң ucun kolhozтың uяларь, көр syt verip çat.

Савдар вееле оньң kulunь.

Савдар вееден кер kulun ськть. Савдар вее конжушњада турь, оньң kulunь deze, çaпьнда çадрь. Kulun uяктар турь. Савдар вее deze, војьньң valazьn karuulдар турь. Kulun oягоньр kelvezin деп, савдар вее тавьş сьгарвај, тьт турu.

Савдар вее коль-видьла çerge araj vazьр, altar турь. Видь-коль kulunьна tijip varvazьn деп, северленip турь. Kulun oягоньр kelele, taralçьр, көdrylyp турь. Enezine vazьр kelele, tumcugьla eneziniң kardьna tyrtyp турь. Ol enezin emerge çatkan emtir, çe caş neme emerge vilbes emtir.

Савдар вее deze, өлөңin çip, kulun çaar көгyp турь. Кер kulun emcekti таар alala, emip тура verdi. Enezi онь çьтар erkelep турдь.

Ijt le at.

Aldьnan çatkan krestijanda,
At la tajgьl var voldь.
At la tajgьl cecerkezip turup,
Atka, tajgьl ajdьp turdь:
— At uktu kajrakan sen!
Sendij aan avakajdь,
Syryp te salza, kem çok edi.
Sen okko, eezi adar edi,
Kьra syryp iřtenerge,
Kyc te neme çok edi.
Mьnan vařka seniң iřte,
Mergendь volgonьn uguldь-va?
Mьndьj volgon vьduzyn le
Mege teңdezerin neeң var?
Tyndь, tyřty amьrь çok,
Tuzalu iřti vьdyredim,
Uzun tyřke mal kydedim,
Ujkulu tynde ajьl kyzedim, dedi.
Tajgьldьn sөzin ugup alьp,
Tavьlьnpьr turup at ajttь:
— Cecerkep ajtkan sөstөriң,
Cьnda volzo volor ok.
Ondьjda volzo kara erdi,
Oncozьn syryp kьralavazam,
Kylyk cecen sege mьnda,
Karьuldar neme çok volor edi.

Ol do iş.

Bir ijt, bir ijtti maa aýldap kel dep, късыгды.

— Çok, cölөө çok.

— Neniң ucun cölөө çok?

— Erten eem odynga vararga çat. Men onýla kozo ozolop maңtar vara la, anda emeş yrer kerek.

Уyredyly ijt.

Сылу кун voldь. Қалван şkolgo ton çokko varagьm dedi. Enezi ton vererde, Қалван onь alvaj, şkolgo ton çokko vardь.

Tuşte syrekej çaaş keldi. Қалванның enezi, Қалvanga ton çetirerine arga tapaj turды. Ак-төş деп тајгы-ла Қалван еку наак воьр çatканы, eneziniң sagьzyna kirdi.

Enezi Қалванның тоьн la курьн альр, тыş-кагь сыgala, Ак-төşti кьjгыгды. Ак-төş маңтар kelele, Қалванның тоьн сыttady. Қалванның enezi, тоьн Ак-төştiң beline arta salala, kurla vuular salды.

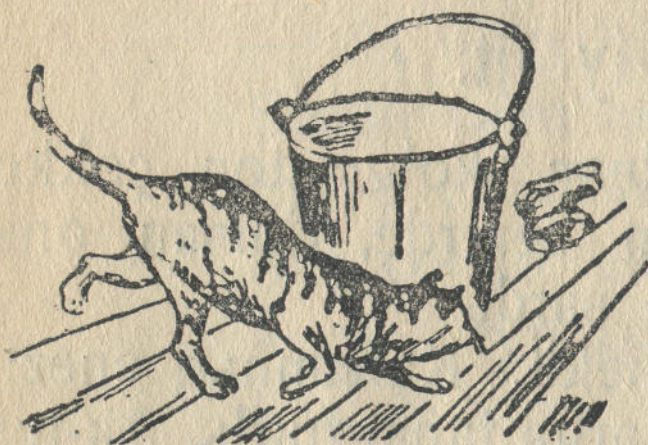
— Tonды, Қалvanga карşagaj çetrip sal—dep, Ак-төşкө ajttь.

Ак-төş карşagaj маңтар vardь, şkolgo çetti. Şkoldogь valdar, агьнсакту ijt kelip çatканы көznөктөн көрөлө, сыga çygyrdi.

Қалван kozo сыкть. Қалван көгyp turza, onьн паçьзь — Ак-төş kelip çatкан emtir. Маңтар kelgen воjьнса, Ак-төş valdardьн ортозында Қалvандь belen таар алды. Çalgансыр turup, Қалvanga keldi. Қалван тоьн cecip, kijip алды.

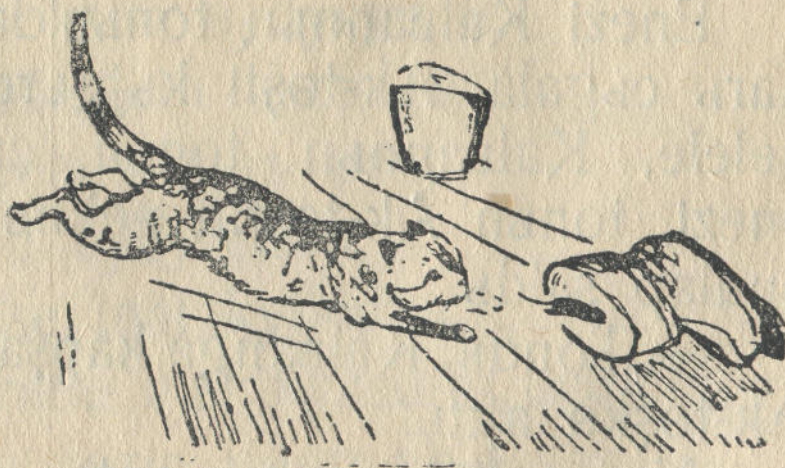
— Tondь aldьm der, Kalvan saazьnga vi-
cip salala, Ak-tөstiң mojnьna vuulajla, enezine
ijeberdi.

Kandьj ucural!

Bu la çyry.

Emdile tudarьm.

Мьндьj volзьп
devedim.

Сьскан ла ерлен.

(modor)

Erly volgon сьсканак,
Erlen ајљна kirip keldi.
— Çakşь ајлдаş, erlenek,
Çarlu еrmek uгадњ ва?
Қаларту volgon kiskecek,
Қара-kula кољна kirdi dezet.
Қавьга vastьrar bisterge,
Қарьнса амыг volor турь!
— Қару менің çаркьпым,
Қальгьр тың syгунве,
Een çerge izenве—деp,
Epty karузын erlen ајтть.
— Альр kezer eky војь,
Al тьрмактаң альşказын,
Қалар culmus kiske војь,
Қара-kulanь vazar volor.
Çedim вөкө kiske kirezi,
Çer ystynde аң çok edi!

Сьсканда кизке де аң.

Өргөсөк.

Ак çалаңның ортозында, аттың кии ваş
sөөgi çатты. Ак çалаңыла кемирcek-сьсканак
таңтар отурды. Кии sөөккө kelip кьјгьрды:

— Өргөm-өргөm өргөсөк, өргөдө кем
çуртар çат? Өргөсөктөн тавьş ськрады.

Kemircek-cысканак өргөсөктө çаңьскан çур-
таp çадар boldь.

Sekirip turup ваактак-вака keldi.

— Örgөm-örgөm өргөсөк, өргөдө кем
çуртаp çадрь?

— Men kemirip çyrer kemircek-cысканак;
sen кем voloryң?

— Men deze, sasta ваактаp çyrer, вака-
сак.

— Beri kel, козо çадальк.

Olor eky çуртаp çадар boldь.

Кысыг көсты коjon маңтаp keldi:

— Örgөm-örgөm өргөсөк, өргөдө кем
çуртаp çадрь?

— Men, kemircek-cысканак, вазa ваактак-
вакасак; сен кем voloryң?

— Men deze, kujrugь çok коjonok.

— Beri kel, козо çадальк.

Olor ycy çурттаp çадар boldь.

Tili cecen, tylkynek маңтаp keldi.

— Örgөm-örgөm өргөсөк, өргөдө кем
çуртаp çадрь?

— Men, kemircek-cысканак, вазa ваактак-ва-
касак, вазa kujrugь çok коjonok; сен кем volo-
ryң?

— Men deze, meke-bildirtreeci.

Olor төрты çуртаp çадар boldь.

Онсозыньң kijninde, ава-çыштың аju çайзаңь
kelip, syrekej тың алгарьp ajты:

Örgөm-örgөm өргөсөк, өргөде кем çур-
таp çадрь?

— Bister, kemircek-сысканак, ваактак-вака-
сак, kujrugъ çok kojонok, meke-bildertpeeci,
sen kem volогън?

— Men deze slerdi oncogordъ, çava vazaась.

Аттың вазьның кuu сөөгиниң устыне, аju oturup
aldъ, өргөсөктө çуртар çadaасьlardъ, arajla
oncoзын вьлса vaspadъ. Araj-kerej turup, аңdar
ajуньн алтынаң сыгьр aldъ.

Eki kylyk.

Vazьp oturgan Barkatka,
Bilves çerde kojон tuštaştъ.
Bala воjьmдъ çip salgандьj,
Bu кандьj аң voldъ dep,
Barkat vala шуур турдъ.
Barkattъ көгүр алган kojон,
Bu multьгъ çok to volzo,
Vazьp өltyrer аңсь volor dep,
Boro kojон шуур oturдъ.
Bu eki kylyk volгонь,
Воjь воjьнаң коркьр turup,
Bar kycile eki vaška,
Воjь воjьнаң каскьладъ.

Kьška veletenip өskө ton kijdi.

Kьška veletenip, kojон çаңь ak tongo kijn-
di. Çajгьdagъ voro tyk, kojонноң tylep tyзур
turat.

Kьškьda, ak kardьн устынде çургеи kojон-
дъ таар аларга, кyc. Kojонньн ak tygi, kojондъ

өштылерден аргадар җат. Кожондо ицен җок, ондо веleter алган азыгы да җок. Җе онды неме, коjongo җаан керекты емес. Талдың сов-разы ла агаштын мешкези кысты евре җирине тегин-де җедер. Калың карда деze, уктаарга җылу.

Кожонның коркыр җурген немези, кыстын со-огы емес, коjong, аңсылардан, вөөгылерден, тыл-кылерден ле укылерден коркыр җурет.

Кожонның аргаданыр, тынын алыр тургань—ак тугиле узаака калыр турарь вольт җат. Кожон калыр варала кайдаар җазыныр варганьн веле-таар албас.

Margaанын алдырды.

Төө лө сыскан маргаандашты. Олордың ке-мизи кунниң сыкканьн озо көрөр деп маргаан-даштылар.

Мен вилик. Мен вөкө. Сен деze, кичинек, кысиң җок. Сен меннен, озо кун сыкканьн ка-пайыр көрөтөн?

Кун сыкканьн кем озо көргөнин, ертеп ви-лип аларыбыз.

Ужуктаарга җаттылар. Төө кун сыгыш җаар вастаныр җатты. Сыскан деze, төөниң кулагынын төзине, кун азар җаар вастаныр җатты.

Таң адыр келди. Енди ле кунниң сыкканьн көгүр ижерим, деп төө санапыр турды.

— Кун! кун! сыкты!—деп сыскан сыжктарды,

— Кайда сыкты? Сен не мекелер турдың!

Төө бут вазына турала кун сыгыш җаар көрди.

— Кун азар чаар көрзөн. Туку, вижик ак сүмердин вазь чаар. Чалтырап турганьн кунниң сарьгы көрзөн.

— Кунниң ськканьн вистинң çerde ең ле озо кун азарьнаң көрөр емитир. Мен деже кун сьгарь чаар көрүп тургам—деп төө айтты.

Аңдагань.

Вөөрү аңдаарь ваštaldь. Таң attu аңсылар кыг өгө ськтылар. Өскөлөри капсал çerге сакуга отурьп алдылар.

Sojokko ськкан ulus, вөөрүлерди агартьп кире verdiler. Олор кьжгырьп та турдылар мытык та адыр турдылар.

Вөөрүлер саң төмөн маңтадылар. Олор сакуда отурган uluska таварды.

Taskulaka ус вөөрү маңтап четти.

Oj! Kalak! Meni ажгыр аьгар! деп, Taskulak kalaktady.

Aducь ус катар attь. Вөрүлердин уцилезин сьга attь.

Taskulaka бир валулу вөөрү toglonotoglonо маңтап keldi.

Taskulak оноң korkolo ojto сьгырди. Çе kонсь видакка илеле, çадьктың устыне сьгылды.

— Карьндаштар! Meni вөөрү çип браат Meni ажгыр аьгар!,—деп, Taskulak кьжгырды.

Çe vөөry өлө vergen çattь, Taskulak deze
kalaktaġan, кьjгьrgan воjьнца çattь.
Ol kyn aңcьlar 8 vөөry өltyrdi.

Kojonok lo yky.

Kokron, kokron maңsaktu,
Koryl, koryl көziceкty.
Ak çazyңaj tygeeşty,
Arka vorçon çimeкty.
Kьjьr tejir vidьsaktu,
Kьzyl çaraş көziceкty.
Tal terezin sojьp çadat,
Tatu kursak edip turat.
Tөrgyn çerdi төmөн maңtap,
Toktop ondo çyrves voldь.
Arka çerdi kerij maңtap,
Amyr ondo çatpas voldь.
Selber tyкty sarь yky,
Sespes çerden sezip saldь.
Kojьk tumcugь kors edet,
Koş tьrmaġь kurc turat.
Kokron, kokron kojonok,
Kovь kecire maңtadь.
Çelber tyкty ykycek,
Çava çedip tudup aldь.
Kьlçьr көsty kojonoktьң,
Kardь oġo çarьla verdi.
Çaraş terezi çьçьrt etti,
Çindu kardь вьçьrt etti.

Kamdu aңdaganь.

Kujum dep suudьn tozь turdь. Sanavas dep uul suudьn çaьnaң çygyrip keldi.

— Aça, aça! Suudьn çaradьnda kamduдьn izi çadrь,—dep kьjgьrdь.

Kajda, kazь çaьnda?

Tyky! Ak kajaьn çaьnda. Adazь la aьldaştarь ak-kaja çaar maңtaştylar.

Kazь kizi malta, temir kyrek, kavu ekeldi. Açam carкь ekeldi,

Isti көrglep alдылар. Eki çara belindiler.

Bir völygi is көryngen çerdin altь çaьna vardь. Toşty ojolo, suuga kavu saldь, Ekincizi ysti çaьna anaьp ok iştendi. Onьn kijninde toşty tokьldadьp turдылар.

Kenetijin Sanavas kьjgьrdь.

— Kamdu tyky çyry!

Mьltьk tars etti!. Kamdu aңdana verdi. Syreen çaan kamdu emtir. Sьnь segis sөөm emtir.

Aju.

Aju kyskyde tajganьn tereңine, koju agaştu, ьzьk çerge kirdi. Çaan cibiniң tözineң iceen ederine oro kazьp aldь. Tөzөk ederge agaştyн budaktarьn iceenine tazьp aldь. Iceenine kirip alala, iceeniniң oozьn agaş-tazьla bektedi. Iceende ol, tereң ujkuzьla ujktaar boldь.

Казыр алган исеенди аккар устынен бөктөр салды. Агаş ортозында çаан şуургандар өдүртүрдү. Бистин ажу авакај деже, терең ујкузла ујктар тургы.

Çас çедип келгенде, ажу исеенинен сыгыртургы. Бу тузында ажу агык болор. Узун кышка ујктар, сырекеј аштап калган. Курсак бедреп ажу вазыр çырет.

Мениң адьтды адар бер.

Сыжрак şулмуş волгоныла,
Сакту өштылерден аргаданадьт.
Кун тегин өткүрвеј çыредим,
Кузук, меşкени çуур çыредим.
Карагај агаşтың вазында
Көндөј таар, тура едедим.
Çеңестер турань сыллададьт,
Çалвырактардан төзөк едедим.
Çылу тыкты тон кижедим,
Çаанда сооктоң коркывај çыредим.
Çас келгенде тилер турадьт,
Çаңь çеңил тон кижедим.

Tijin.

Tijindi, ol çaraş anь-
caktъ kem bilves. Budakka
oturala, kuzuktъ tьrs-tьrs
etre certip oturar.

Ol emeze kujrugьn
korcojto ørø kødyrele sen
çaar køryp oturar.

Bir budaktan, bir bu-
dakka kalьrda, tijin çe-
nil de, eelgek te.

Tijin kьşkьda çiiir kursagьn belendep turat;
ol onь agaştьn køndøjne sugat. Onьn tazьgan
kuzugь da, meşkezi de var. Kuzuktan, ol kazь-
birde, tørt-beş kilogrammga çetire taazьjt.

Tijin çajgьda koo sarь volьp çat. Kьşkьda
deze, koju tykty, køk-boro volьp çat.

Tijin bir çьlda tørtkø çetire tørøp çat. Bir
tørøgøn valdarьnьn toozь segisten ala onbeş-
ke çetre volьp çat.

Tijinniң korkьştu øştьzi kiş volьp çat. Kiş
tijinniң ujazьna kirele, vastra tijinderdi kьrьp
salar.

Çe tijin azyndra ujazьnьn oozьna turьp al-
gazьn, kiş tijinге korkuştu emes.

Таар айт:

*Uzun tutun, bazynda, zıdır
temici otur.*

Tijiñ köcköni.

Bir katar, erden tura, bistiñ çurtta kenetijin ijtter yrup cыkты, valdar tavыстаныр turды. Tal tavыş uzakka toktovoj turды.

Men тышкарь сыгала, тындыj neme көрдим.

Кичинеk-кичинеk сары аңсактар, Ава-Тура чаар bargлар çадыгы. Оlorды valdar da, ijtter de tudыр turды. Çe olor negede tuturvaj, cogь-льзыр вагыр turдылар.

Olor kenetijin agaşka, turаның ystyne сыгыр turдылар. Bastra cedenderdi de olor vyrker saltыр.

Курдан ajты:

— Бу тijiñ деп аңсактар. Оlor, Ава-Тураның Altын tuuna көckilep çат. Çaskьda bistiñ çerde көр sook volгон. Кuzuk та, cibiniң to-orcogь da vutpegen.

Ojrot çerinde, olorgo çiiрге kursak çok volды. Oпың ucun olor көcip çат.

Tylkyniң valдары.

Tylkyniң төрт valазы kynniң cogьна сыль-пыр, agaşтың arазьнда ojнор, cogьзыр turдылар. Neme, tars!---etti.

Tylkysekteг uязы төмөн калгылаj verdiler. Enezi keler volзо, valдары çok emtir. Enezi valдары кьjгырды.

Baldары uязынаң сыклар keldi.

Enezi valдарына, cala тынду, kyrtyk ekelip verdi.

Baldarъn, ol kyrtykti tudarga yuretti.

Baldarъ kyrtykting ystine bargladı. Olor kyrtykti tutkылар, војъ војънаң влаазыр турдылар. Агъ вери калъыр, суунизип, kyrkildezип турдылар.

Enezi karuulda turdy. Tylkyniң valdarъ çaanap keldi.

Оның kijninde tylky valdarъn tarvagan, сьскан, тийиң, коjon tudarga yuredip turar boldы.

Arajla kojondыj emes!

Курең tykty mekeci tylky,
Kojongo tuştazыр ajдыр турды:
Kojongo, men typ-tynej:
Kojonnon emеш çaan deveze,
Kujrugъmды вьçьраш deveze,
Kojonnon kersy deveze,
Kojonnon kurc tişty deveze,
Kojonnon symely deveze,
Kojonnon kurc тьrmaktu deveze,
Kojonnon вөкө-кусты deveze,
Kojondordы çip çyrgenimdi ajtraza,
Men sraңajla kojongo tynej!

Symely tylky.

Emegen өвөгөн кизи çattь,
Ekilezi kargan boldь.
Kargan өвөгөн emegenine ajttь:
— Sen yske kalaş vьzьgьp sal,
Men valьktar varajьn.
Caragan degen valьktaң,
Canakka toltьra tudup aldь.
Canakka otrup varьp turganda,
Çol icinde tylky çatkanьn,
Çazь çaan өвөгөн көрүp aldь.
Canaktaң tyzyp tylkyge keldi.
Calkajto çatkan tylkyzi,
Өlyp kalgan nemedij çattь.
— Karьj bergen emegenime,
Tongo çaka tabьldь,—dedi.
Katan sөөkty voьjma,
Bөrykke vьckak tabьldь,—dedi.
Tylkyzin alьp canakka saldь.
Tongon buttь çьldarga,
Canaktaгь attaң ozolop vastь.
Canakta çatkan tylkyzi,
Canaktaгь valьktь bilip aldь,
Canaktaгь valьktь eki-çaңьstaң,
Canaktaң tyzyre taştap turdь.
Tөgyze oncozьn taştap salala,
Tylky canaktaң maңtaj verdi.
Kargan өвөгөн ajьna çetti,
Kargan emegenine ajttь:
— Seniң tonьndь cymdep ederge,

Saga men tylky ekeldim,—dedi.

Emegeni sygynip surady:

— Ekelgen tylkyn kajda?—dedi.

— Тышкарь турган canakta,

Tolтыга салган валык бар,

Tongo çaka eder tylky бар.

Тышкарь сыкан emegeni,

Turgan canakty ачыктар көрди.

Tolтыга салган валык tapady,

Tongo çaka eder tylky tapady.

Bu tuzьnda kargan өвөгөн,

Vazьn tudup kalaktady.

Bojь otrup şyynip turdy:

Өлгөн деп, „canakka салган tylkym,

Өлвөгөн тiry volгон emtir“.

Emegen өвөгөн kalaktар oturup,

Eder argazьn tapady.

Кышты оlor kanajda utkudy.

Çalbak kanattu çarganat, agaşтын көндөjine kirip çazьнды. Çarganat agaşтын көндөjine kirele, eki vudьla tudunьp, vazьn төмөн edip, salaktар алган, uzun кышка ujktар турь.

Sas çerge vaaktар çyrgen vakalar, çeңeske, tereң kirip alala, ondo кышты өtkyryp çadar boldь.

Majсьk buttu aju, uzun çajga semirip alala, kyskyde iceenge kirdi. Çerden oro kazьp ice-en edip aldь. Bu iceenge kirip alala uzun кышка ujktady. Kazьp алган ороньң ystyn çaan kar

выркыр салды. Кар җааганьнаң, исеендеги ајуга җылу болды.

Tijin өскө tongo kijndi. Ujazь җылу болзып деп, онызып җазады. Ujada җылу болзып деп, ujaga yzeri kurgak җалбырактарла, җеңес тазыды.

Tylky војна исеен веleter алды. Iceeniniң icinde, җымзак җалбырактардаң, җымзак төзөк җазап алды.

Опсызынаң коомој вөөгуге болды. Қорон соокту тынде, вөөгу агь-вери тенip, вазыр җугу. Војның вөөгу козоңып, козоңдор җугу.

Ak kardagь ak bicik.

Sajmu өвөгөн ајыдың җанында аңдар турган болды. Көвөк деп Sajmunьң җеени козо вагыр аңдар турганып көрөдим деп суранып турды.

Şkoldo yuredy җок кынде, Sajmu Көвөкти козо альр аңдар варды.

Өзөкти өгө сыгыр отурь, тынде кар җааган емитир. Sajmu агаş-ташть аҗыктыр вазыр отурь.

— Көрзөң, Көвөк! Бу тында, idirgennen kursaktanьр турган kojondordьң көвизин...

Көвөк көгүр турза, коjon деп неме көгүр-вей турь.

— Kojondor тынаң kursaktanьр турганып сен kajdaң vilip туруң, taadam?

— Ol җаткан isti көгвөј туруң ва?

Оноң өгө варды. Өзөктің вазында талдың кuu segi җаткан. Көстык олордоң ozo маңтар ва-

gala, ol sekke çetken војњса, çana vollьp, kuj-
rugьп минip альp, кьңзьдь.

Sajmu онь көрөлө ајдьp турь:

— Çe, ne boldь, Kөstyк? Мында वोго ton-
du, кьзыл көsty ајьльлар çyry ve?

— Sler, taadam, онь kajдаң vilip turugar?

— Men ak kardagь, ak vicikten кьсьгьp,
онь vilip turum.

— Kandьj, onдыj ak kardьң ystyle, ak vi-
cik boldь, kajda ol?

— Bu çaңь tyşken çaş kardь көгyp turuң-
va? Kardьң ystyle kandьjda neme varza, оньң
izi ak karda artьp kalar. Ol çatkan, ijtiң izindij
isterdi көгyp turuң va? Bu is, ijttiң izineң emeş
çaan. Bu vөөrylerdiң izi. Ol, karcij-tercij çat-
kan isteri, kojон वोо kelip varganьньң izi. Bu
мында, krester oşkoş çatkanь, ol kuskunьң
vazьp çyrgen izi.

— Мынь slerge vilerge ne kerek?

— Онь onco ulus biler kerek. Анньң izin
biler volzon, sen kazyг аннаң çазьнагьң, kereкty
андь, izineң көгyp таварьң. Çe, аju деп андь ala-
льк. Аjunьң izineң, sen аjunьң vargan çerin, vilip
alagьң. Аjudaң korkьp турган volzon, ojto teskeri
kacьp varagьң. Аju өltyrerge vратkan volzon, онь
ister turup, ogo çedizele, өltyryp salagьң.

Ак kardagь, ак vicikti biler ulus, kandьjda
çaan tajgada korkьvaj çyrediler. Seniң, şkoldo
кьсьгьp турган vicigiң ciler, tajgada, аңсьлар аң-
ньң varganьп la kelgenin ak kardagь ак vicik-
ten кьсьгьp çyret.

Sook çerde.

Tyndyk talanьң uzak çerinde, Ivka dep kicinек eskimos uulcak çurtap çat. Ivke, војьньң kar turazьnda ojgondь. Turazьньң iciniң talortozьnda kazanda tjulen degen anьң yzi kyjyp çat. Bu ot çarьkta, çьluda volьp çat. Ivkeniң enezi ol kyjyp turgan ystiң odьnda kursak kajnadьp vьzьgьp turu.

Tөzөnip, ujktap çatkan aju terezinen, Ivke tura çygyrdi.

Ivke, ak-kijik terezinen tujuktap көktөгөн kijimin, kijip aldь. Оньзь ştanьп, tonьп, vөrygin ulaj çañьs edip көktөгөн kijim volьp çat.

Ivke, turazьньң tere ezigin көdyrup ijdi. Војь deze, cicke, uzun koridorla eңmentep vardь.

Ijt turaa konьp, onь ecip vardь.

Тьşkarь cьgьp keldi, тьşkarь sook emtir, ajlandьra karackь turgan emtir.

Mьnda kyn, kьşkьda kanca-kanca aj, sraңaj көryпvej çat. Çe çajgьda deze, kyn kancala ajga, sraңaj aşpaj turat.

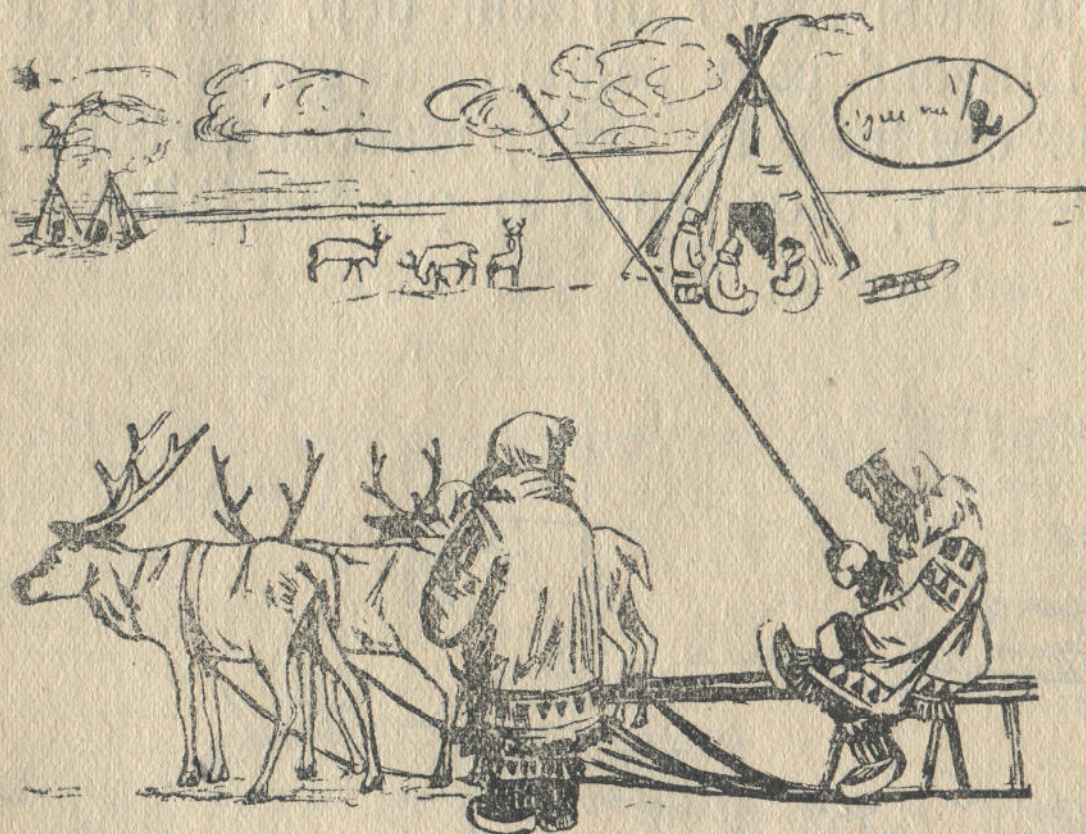
Mьnda agaş dep neme tort çok. Оньң ucun, Ivkeniң adazь turanь kardaң edip çat. Çajgьda deze terelerdeң alanьck ajь edip çat.

Tundrada.

Tundra dep, agazь çok çaan cөldij, çalaң çer, tyndyk talada, sook çerdiң raagьnda, toş talajdьң çakazьnda volьp çat. Kьş mьnda syrekej uzak. Kajdar la көrөr volzon, vastra ak kar.

Каа-çaa la anda-мьнда keneme agaştar la çьraa agaş ucurajt. Anda ulus војь војьнаң syrekej uraak çurttap çat.

Tundrada çatkan ulus, ak-kijik azrap çat. Ak kijik altьnaң војь la çeңesti kodogьp çip turar.

Çaңьs çerde, vastra çeңesti ak-kijikter çip sala-dьlar.

Ajdarda, eeleri onco ak kijikterin eecidip alala, øskø çerge көсүр вагьр турат.

Ak kijikterle tundranьң tereң kaгьньң ysti le çogьktap çyret.

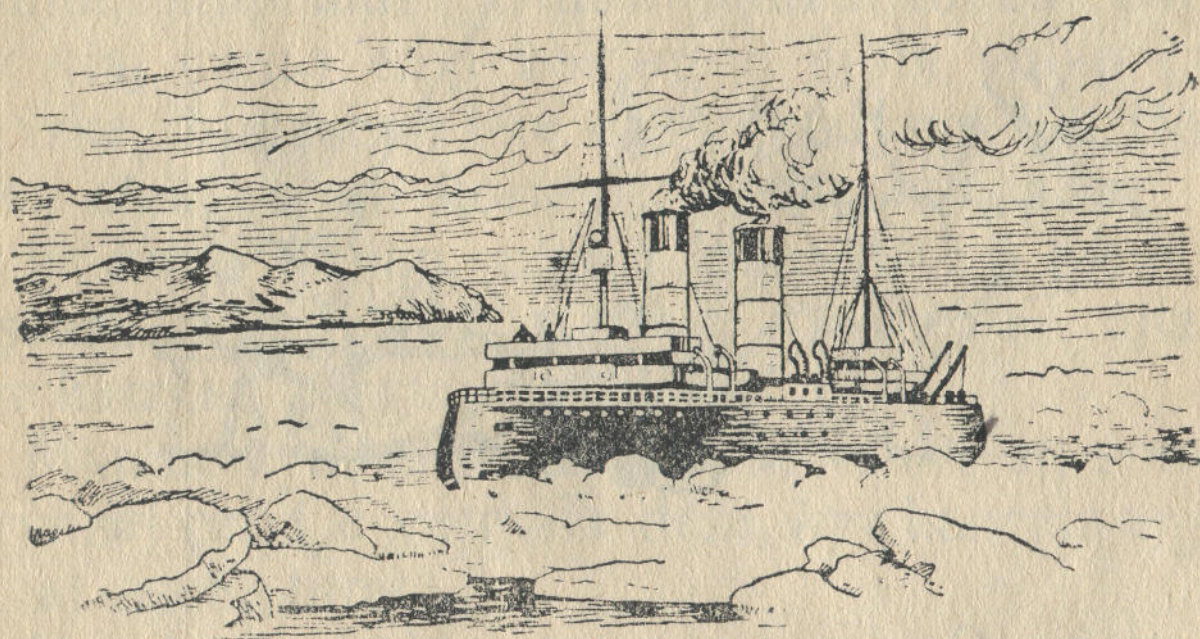
Ak kijik çok volgon volzo, tundrada çurtta-arga, syrekej kyc volog edi.

Toştor arazыnda.

Kynnin tyndyk talazынын uragыnda, yrgylçi toştu sook talaj çadыр çat.

Ulus, ol çerdin aajып vilip alarga sanandy. Toştъ oodыр, çol çazar alar deşti. Kөp ulus, көp kerepter suru çok çыьjды.

Kejle usыр çyrer dirizavl' dep, kereple usar deşti. Dirizavl' çaan salkып şuurganga tavarды. Dirizavl' өlөrine çetti. „Өlyp bradыbыs, visti arga-dagar“—dep, olor radio lo çar sөs ijdi.

Өlyp çatkan ulustъ argadaarga vistin toşt oodoton, „Krasin“ dep paroxod atanыр ськтъ.

Toşt oodoton paroxod, sook tyndyk talанын uzagына вагыр çat. Kajdar la көrzen vastra toşt lo toşt.

Аръ ickeeri uragan la sajып, toşt tam la kalыңзыр turды. Онь oodorgo, tam la кyc volыр turды.

Toş oodor paroxodton aeroplan tyzyrdi. Aero-
plan, toş çalannың ystynde ölyp vraatkan ulustы,
bedrep uctы.

Вагър çadala, toştың ystynde ulus çatkanьн
kөгyp aldы: ol ulus tiry emtir. Olor кьjмьк-
tangылар çatkan. Olorgo kursak taştap bergiledi.
Toş oodoton paroxodko, ol ulustы kapşagaj ar-
gadagar dep, radiolo sөs berdiler.

Ajdarda „Krasin“ baza la toştы odьp, воjьна
çol çazap turды.

Adakъ ucunda „Krasin“ ol uluska çedele,
olordы argadar aldы.

Ol ulus toştың ystyne, vezen kunge çuuk
çatkan emtir.

Tөө.

Çaan een cөldөрдө, suulu çerdi belen таар
alвазың. Cөл çerinde agaş la өлөң, çаңьs suu ваг
çerde öзyp çat.

Мьндьj cөldөрдө çatkan ulus, воjьньң nele
izine, төө dep maldы tuzalanьp турат. Төө dep
mal, cөл çerge çyrerge syrekej сьдаңкаj. Suu,
өлөң çokko, ol kanca kunge çyrer. Төө dep
mal la koş tartьp турат. Онь kizide минip, ço-
гьктap турат.

Bistin çerde, төө dep maldы, Koş-agaş aj-
magьnda çatkan ulus azrap çat.

Ugrylçi çaj turar talalarda.

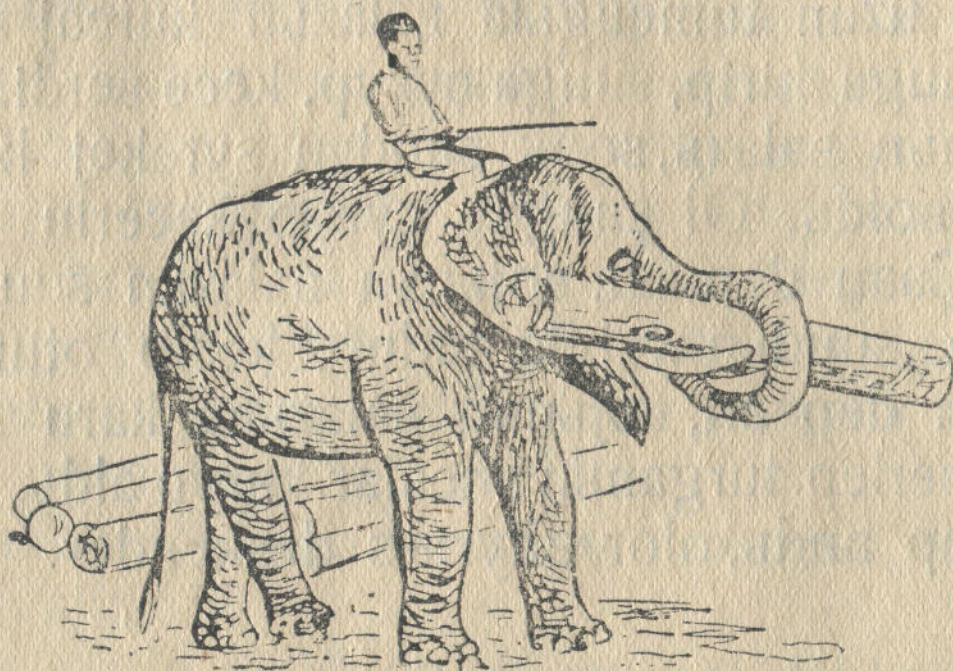
Çыldь ajlandra çaj turar talalar var. Bu izy çerlerge syrekej çoon da, çaan da agaştar özyp çat. Мындыј çaan agaşlarda, çemit азь da çaan. Bu agaşтардың çалырактары, çыл ajlandra кивул-вај, көк turup çat.

Agaş ortozында куşтар, çындар vaza çызын-çуур мындыј аңдар var: leopard деп аңдар, çaan, (slon) деп аңдар, kizi-kijik деп аңдар var.

Izy talalarda vananь деп aş өзyp çat, kofe eder neme өзyp çat, çaj eder agaş өзyp çat.

Çe, izy talalarda çyl eвре çaaş çaavas çerler var. Bu мындьj çerlerde agařtar da,  l n de  sr j  at.

Bu  erdi, een c l dep ajdar. Een c lde kumaktan vařka neme  ok.

Саан.

Çaan dep aң, izy talalarda  zyр  at. Bu  aan dep aң, syrekej vijik sьndu. Oпьң edi-s egide syrekej  aan. Çe, bu syrekej  aan aңdь kizi k lna tudur,  ovozьdьr, yuredir aльr turat. K lgo turgan  aan dep aң, kizige syrekej tuzalu volьr turu. Ol kandьjda uur nemeni tartьp turat. Ogo koř kořtop tartьp turat. Bu  aan dep aңda, syrekej uzun xovot dep, tumcugь var. Ol, tumcugьla agařtardь tazьyla kodoro sogьp turat. Kandьj uur agařtardь  aan tumcugьla aльr, bir  erden—bir  erge aparьp turat.

Suu keckenі.

Aңсылар, balalu җаан деп аңды истеп сыгуп отур-
р. Җаан деп аң, војьның валазып еесидип ала-
ла, аңсылардан касыр отурды. Аңсылар җаан деп
аңды, терең сууга кыстар келди. Җаан деп аң,
војьның узун тумсугыла валазып курцај tudup
alala, сууга кырып, сууга җузур, кесе верди. Җаан
деп аңның валазы, соок суудан сырекеј коркыр
туратан boldь. Ол сууга җузур кесерин билес
boldь. Җаан деп аң, војьның валазып сууга тиж-
дирвеске, суудың ystyle tudup, кесип отурды.

Җаан деп аң, војьның валазына кару volьр,
онь северлер тургань аңсылар көгуп алды. Ошон
җаан деп аңды, олог өлтыгвес дешкender.

Kara-kulala var.

Izy talalarьnda, agaş ortozьnda, kara-kula la
var деп, аңдар var. Kara-kula la var деп аңдар,
et-kan җиir, сырекеј казыр аңдар. Kara-kula sy-
rekeј vөkө аң. Kara-kula, војьның alakanьla ala-
kandaganda, vukanь da җьга sogьр salar. Var
деп аң, vaza сырекеј vөkө de, казыр da аң.

Kara-kula bistin ijtke vudyšteş, var deze bis-
tin kiskege vudyšteş, olordon, олог канца ка-
тар җаан volог. Bistin kiske сьскандь көргөн-
de сырекеј узактан калыр келип, онь tudup alat.
Bu аңдар vaza onojdo ok калыр җурет.

Azragan maldь, бу еки казыр аңнан корулар
алыр турарьна сырекеј кыс.

Kiskeniñ karındazı.

Ваксывайдың адазы кырда коюн андар сы-
реге чапыр келди. Кырда шылызинниң изи бар деди.
Айыдаш улустарып айылар алыр, шылызин өлтыреге
варды.

Ваксывай енезиниң сурady: адам, нениң ичин
шылызинди өлтырерине чапыскан варвады?

— Шылызин деп аң, сырекей казыр аң, оны
андаарга чапыс кизее четкерлы—деп, енези айтты.

Бу кандык казыр аң волор деп, Ваксывай
оның вудызин көрөгө çилбиркер, сакыр отурды.

Аңсылар чапыр келди. Олор çымзак ак-сокыр
тыкты, чаан аң адыр екелди.

Ваксывай оның тырмагып, сагалып, куйругып
көгур айтты:

— Бу бистиң айыдагы, ак-сокыр кисkeniñ карып-
дазы ошкош кандык аң boldы?

Bistiң maldың аң volгон төрөгөндөри.

Кеңиниң совхозына келерден озо, Петя ада-
зыла козо городто çуртат çатты. Eнди Петяның
адазы, кой азраар совхозто иштеп турды. Петя воы
дезе, алтай балдарыла козо бирге, оярот школдо
ууенип турды. Çы өткөн кийинде, Петя алтай
балдардан, алтай тилдиң ись-вазына ууенип алды.

Bir кун Петя балдарга куусындады:

— Город çерлерде, бу çер устынде кандык
ла аң кушты çуур, азрап турган зоопарк деп ату,
çерлер бар.

— Bister, bir kyn yuredycile, ol zooparkka ekskursijaga varьp, ɕuzyn ɕuyr aң kuş kɵrgɵnis.

Yuredyci visti bařtap aльp, cedende turgan zuber dep aңдь kɵrgyzele biske ajttь: „Bu aң bistin kandьj malga byduřteeř?“

Sarьk malga byduřteeř dep valdar ajttь.

Baza vardьs, cedende turgan zuber dep aңдь kɵrgyzele ajttь: “Bu nege byduřteeř?“

— Atka byduřteeř, dep, valdar ajttь. Onoң baza vardьs.

Cedende turgan kockor dep aңдь kɵrgyzyр suraдь.

— Bistin kojьn kucaзьna tynej dep valdar ajttь.

Onoң vɵoryler turganьna vardьs. Onьn valdar kɵrɵlɵ ajttь:—Ol bistin sarь tajьylga tynej. Tajьyl deze, bistin naɕьvьs, vɵory deze bistin eřtyvis.

Onoң aғь barganьvьs, kara-kula la var dep aңдь kɵrgɵnis.

Onь valdar kɵrɵlɵ ajttь: „Bu aңdar bistin Ƙaramьjak dep kiskege tynej.“

Var voььnьn kurc tьrmaktu koьn cedennen ɕьgara sunьp tartь, kara-kula deze valdardь kɵgyp tizin ьrsajтьp aльp ьkaranьp turдь.

Onoң aғь varьp kanca ɕuzyn-ɕuyr aң kuş kɵrdivis. Bu aңdarda bistin malьvьstьn tɵrɵgɵndɵri var dep, valdar ɕanьp oturьp, ajdьзьp turдь.

Kicinek tom.

Къга сьгајлу Том.
Кун ҫылузьна суунвей,
Кунугур алган ҫурди.
Кеен ҫараҫ өргөлөрдө,
Қағьнду вайлар ҫығар туру,
Қул волгон негралар,
Қурсак ҫок торолоп туру.
Қул воьр иштенген усун,
Қағьнду вайлар негрларга,
Қатсь сьвьгьн берип туру.

Қағьндаҫтағьңдь undува.

Қара ҫысты иульна.
Қару енези козондодь:
„Қарҫағай өзүр көр иульм,
Қағьндаҫтағьң seniң бар.
Адалар волвогондь,
Уилдар edip вудыreten.“

Қырең ҫысты иульна
Қару енези козондодь:
Қарҫағай өзүр көр иульм,
Қағьндаҫтағьң sende бар.
Олөр-ло козо-бирге сен,
От каларту ьҫка туруп,
Өҫтылер ле тартьзағьң,
Ујктазан менің иульм.
Ујктазан Ју-дзьньм!

Ak çysty karu uulьna,
 Amadar enezi kozondodь:
 Kanca oroonyң çerinde,
 Kьjnalьp turgan çadyştu,
 Karьndaştaryңdь unduvaj çyr.
 Olor lo kozo birge sen,
 Ot kalaptu ьška turup,
 Өştylerdi çeңip vazaryң.
 Ujktazaң meniң uulьm,
 Ujktazaң meniң Kimьm!

Ojrot oblast.

Çылу кун boldь. Mees çeri karantь volьp var-
 dь. Şkoldoң çangan valdar, aьldardьң çany-
 da kazatka cьktь.

— Taştardь çuup, Ojrot-Tura dep çer edip
 ojnoojьk, valdar!—dep, Sanaş ajttь.

Baldar çöp! çöp! desti.—Taştardь çuup tu-
 rur, kanca көp turalar, oromdor eder boldь.

— Men oblastьң vaşkaru turgan çaan tura-
 zьп ededim—dep, Çьrgal ajttь.

Taş çuup Ojrot-Tura dep çerdi edip, ojnogь-
 lap turganca, tajagьп tajangaca, Todomoj өвөгөн
 vazьp kelele, baldardaң suradь:

—Sler kandьj saңmaary vaşka ojьп таар ojnop
 turugar?

— Bis Ojrot-Tura dep çerdi edip, ojnop tu-
 rivьs—dep, Çьrgal ajttь.

— Sler ondyj oǵnğa oǵnop turarda, ol Ojrot-Tura dep nemeniñ ucurun bilip turugarwa çok pa?

— Çok! Bis onь çakşь bilip turganьs çok, sler biler volzogor biske kuucьndap beriger— dep, Aңсь ajttь.

— Slerge emdi ne? Sler oǵnop ta çadьgar сьп iştep te çadьgar. Bister çit çyrerde ondyj emes boldь.

Ozo, tuzьnda, Ojrot oblast dep neme çok volgon. Mendij ulustь, kaan vijleri le, altajdьn çajzaңdarь la vajlarь bilip turatan boldь.

Ozo tuzьnda vicikke, çañsla vajlardьn uuldarь yurenip turatan volgon. Bister deze, olorgo kul volьp çyrgenibis. Tynde ujku çok, tuştə amьr çok vajlarga kursakkala volьp iştep çyrgenis. Kursaktьn taştancьlarьn çip, ödyk tonnьn eski-zin kijip çyrgenis.

Çajzaңdarь la vajlardь toovoј bargan kizini, olor, сьвьkla talдыra сьвьктар turatan boldь. Қоқојьмдар kelip mekelep turup, alu-çөөzөzin tonpor-çip aparatan volgon.

Mendij çoktular, vatraktar өгө kyn көгвөј, вазьпська çyrgenis. Emdi men slerdi көрүр, ozo-гьзьп ezer sananganda маа, syrekej аси volьp çat.

1917 çьlda, orus işmekciler, kaannьn la vajlardьn vaşkaruzьn syrup saldь. Başkarudь işmekciler kolyна aldь. Sovet vaşkaru vytti,

Nөkөр Lenin la nөkөр Stalinньn vaştagan kommunist partija, biske Sovet vaşkarulu, Ojrot

oblast tözöp verdi. Kul bolgop војьвьс çajьm Sovet başkarulu çurtaar boldьвьс.

Başkarudь çoktular la ortoçatkandar baştaar boldь. Çajzandardь, vajlardь syrup, kolhoz tözödivis.

Slerdiң emdi тьнајьр çadar болгопьн воо kelip тьндьј ојьнга ојноп турганьн, нөкөр Ленинньн la Stalinньн viske çakşь etkeni volьp çat,

Emdi çañь, çajьm çyrym işter vudyrerine bistiң Ojrot oblaska orus işmekciler syrekej volььp çat. Ojrot-Tura degen çerdi de bistiң kolkyctiler olordьң volььzьla, kommunist partijanьң baştaganьla işter vudyrdibis.

Çe çakşь, ojnogor, valdar, çakşь çañь çurt, çañь Ojrot-Turalar ederine yureniger, bicikke yurenerine kiceeger. Çurtьвьсть çarandarьna çakşь argalu, çьдьшту çyrym ederine, bicikci ulus kerek.

Saadaktar çьльјдь.

Beş çaştu Karu dep uulcak, өкрөлөнip ьjлар, enezine тьнајьда куусьндadь:

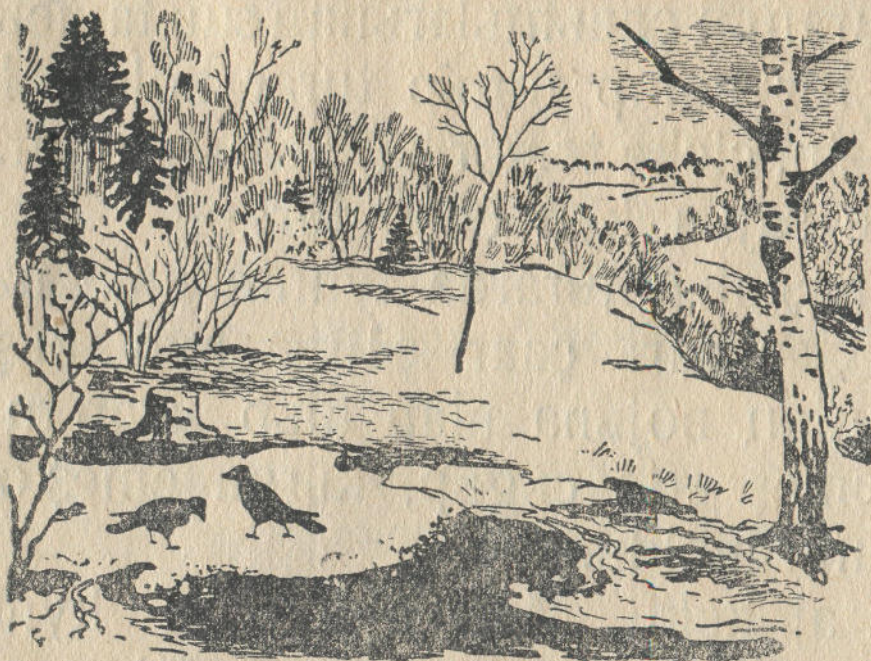
— Ene! Men vaja erten tura тьşkaarь сьгьр çyrdim. Turanьң çавьнтьзьньн ucunda ilinip kalgan uzun çaraş çaraş ak saadaktar turgan.

Men ol saadaktardь alarga sanagam. Çe sooko сьдавај aјьma kirdim.

Emdi kyn çakşь çьльј verdi. Men ol sadaktardь alarga varzam, olordь kem de menең ozo alьp vartьr.

Enezi, kulumzger katъrala, karuzъn ajдыр
berdi.

Таар ajдыгар, enezi иульна neni ajдыр берген.

Ças

Калар соогън çajыltarga

Къштын кyси сыга берди.

Çаркын кyнин çарьdala.

Ças алваньла къшты сырди.

Ças ijdëzi тыңыр сыктъ,

Çaman къшты сыгара—сырди.

Edil кyуктер едер boldъ,

Екрin çаңарън çajыр çырди.

Къш emdide cirenet,

Калçиурър çajга kimrenet.

Кен çaj къшка көрө,

Көny шотла katкьрат...

Kyn kozolьp uzap turdь.

Kynniң zajьn kyn bir emešteң uzap turdь.
Kyn cogь kozьlp turdь. Eңirgeri toңьp turar
boldь. Turanьң çavьntьlarьnaң suu tamcьlar uzun
cicke tořtor volьp toңьp turar boldь. Kyn co-
gь tejgezin, cicke tořtor kajьp çьlьp turar boldь.

Kynle sajьn kyn uzap turdь.

Kьş vařtalьp turarda tynniң eңle uzagь vo-
lьp çat. Çaskaarь çaar çajgь kyn kьřtaң bir-
eki minuttaң voьjna vlap alьp uzap turdь. Kyn
kьrdaң emeř erte cьgьp, kьrga emeř oroј azьp
vadьp turar boldь.

Mart aj keldi. Mart ajdьң 21 kyninde tuř
le tyn tyңejleřti. Tuřtiң uzagь 12 cas, tynniң
uzagь 12 cas boldь.

Ças keldi.

Karackь tyn kьskarьp turar boldь,
Kynniң kunge tuř uzaar boldь.
Kynniң cogь kozьlp turar boldь,
Kynet çerleri kajьlar boldь.

Çalaң karь kajьla verdi,
Çalaңda toltьra, ulus çyrди.
Çaskь iřti iřtej verdi,
Çalaңdь syrup yrendeј verdi.

Taңdaktalьp taң atkanda,
Taltar kuř eder boldь.
Kyrelenip kyn tijgende,
Kyuk yni ugьlar boldь.

Ças kelip çat.

Ças keldi. Kar kajылып turды. Kыrlaң çerlerde karantьlar көryner boldь.

Çoldor karara berdi. Attar, өskө дө maldar tylep turды.

Ulus çaskь işke belendenip turды. Salda, тырмууштарьн çazadyлар. İşteer attarьн өskө cedenge sugala, çakşь azrap turдылар.

Maşinalarьн çazattьлар. Attardьн çepselin көktөp çazadyлар.

Karşagaj, karşagaj kыralarga aş salar kerek, birde kyn өtkyrbes kerek, dep ulus ajдызьp çyrди.

Yrendi aruttap, bis veleter aldьвьs. Çe yren cacar maşinalardь çetre çazagalak. Karşagaj onь çazaar kerek, çaskь kыra salarьnda tutak çok volзып.

Çaskьda mal төrөp çat. Mal özymin koryrga kiceep turar kerek. Boos maldь tyn tyzile koryp turar boldь.

Ças kelip çat, onco ulustь işterine mençedip turь.

Baldar vacьrtkaa uajlar çazadyлар. Baza yren өskyrerge kajьrcaktar edip turдылар.

Yrenniң çakşь өзөрin cener көrdiler.

Mazaj arşьjak la kojondor.

Ak tajgalardan тыşken suularь,
Ak çalaңdarьна çajьla—berди.

Altajdñ agazñ agzyp turdñ.
Ajarda ol orto men,
Ak kememe oturp aldñ,
Odn vedrep çyryp ijdñ.
Odnğa çaraarñ tudup turdñ,
Okryndu suu kirip turdñ,
Ortolьktardñ alp, kodyrylyp turdñ.

Suu alp vратkan ortolьkta,
Selvendezip turgan kojondorь,
Suunñ çygarñ sakyp turu.
Suudañ kudy çkan koryjler,
Sooko toçyp kamzyp turdñ.
Kalыр kajьkть ezip turup,
Kojondorьma çedip keldim.
Kolgo tutkan mal oçkoç,
Kьmьk çoçnañ çovoç turdñ.

Қулагынаң вирузын ала кождым,
Кемеге салыр, отыр dedim,
Кемеге oncogor калыгар dedim.
Кемениң тывине калыр kirdiler,
Қысыр көсты көөркыектер,
Кемеге тавылар отуыр алды.
Қарағыр көрунген ортолықты,
Суу сығыр, алыр ijdi.
Суйман вашту кождондого,
Солым çакарууды айдыр турум:
„Мениң айтканымды игугар,
Мениң сөзимнен сыкрагар.
Мазай аршыякка укыр воыгар“.
Çаан сууды өдур сыктыс,
Çаан çаратка çедип алдыс.
Кунукаң çурымды кождондор,
Қоју арал çаар eles etti,
Бар кыциле маңташты,
Важлу çакаарымды еесий айттым:
„Em, oncogor вағыр çазыныгар,
Қысык көзигер көргысpegер.
Ак карлу кызында тушташсаар:
Ак çарыка çургысpezим.
Ак терегер сойыр аларга,
Аңтара сығыр адарым“.

Таар айт:

Çortsom, çortsom izim çok,
kessem, kessem kany çok.

Erte cыgar cecektep.

Қар каялды. Қер қаң ла топсыр курғар келди.

Меес қерде ерте сьгар ак се-сек, көк сесек, сарь сесек анда тьнда сесектеп берди.

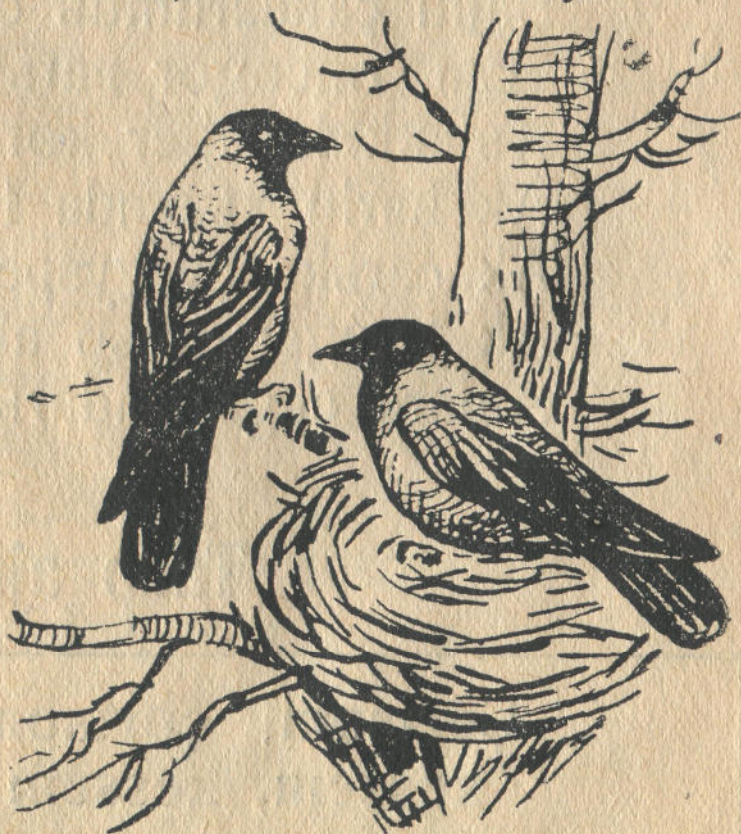
Оlordь еесий ковь қик, өзөк қерлерде кандьк ваза сесектеп берди.

Udavas vastra қалаң қазь со-окьг кеvistij volor,—деп Sьmeci айтты.

Erte keler аьлсылар.

Bistin қердин кезик куштарь ла кисьжактарь кьштаарьна қьлу қерге исур варат. Қьлу келер өп қуиктап келзе, оlor төрөөл қеривиске келип турат,

Қар каялды, қас келди. Қайдала көрзө ваарськ, кара васьртка қьгер boldь. Оlor қьлу қерге кьштар, опто қаңьр келди. Оlor сьрекеп мендеп туруп виске келди.

Çakşь ajas kynde, olor bir tyşke çys kilometr kirezi usьp turdь. Cine-kyci cьgьp, kanca çys kuş çolgo artьp, öldi. Cidalduuzьla biske çedip usьp keldi.

Emdi olor amьrap çyret. Kara çerge tyzyp, uzun sujman tumcьgьla tovraktь cogьp çyret. Kazьlarь deze uja çazadьlar.

Taar ayt.

Koьь çok, maltazь çok,
tura çazar çat.

Bistin karuulcьktar.

Aştьn tyzumin kor çetirecilerdin koььlap alarga biske kem volьzьp çat? Eki kanattu, sujman tumcuktu bistin naçьlar-karlagastar, yrenciler, vaarcьktar onon do öskezi, olor biske volozьp çat.

Қьradagь nele aşka kor çetrip turgan çyzyn vaazьn kurt-koььstardь la көвөlekterdi olor çuda çip, olordь korodьp turat. Şak bu bistin karauulcьktarga sler kajьrcaktardan, ol emeze көндөj agaştan uja çazaar kerek.

Erten tura.

Taңdaktalьp taң attь,
Tamьrlanьp kyn cьktь.
Arka çerde kyuk etti,
Ajьl saььn ьş cьktь.

Er ujus at ulaardь,
Emegen ulus uј saadь.

Қозоң салыр ulus җорть,
Қој ајдар иулар вардь.

Салып курғар җоғолдь,
Сар амьғар ијктадь.

Ғараньр сесек җайлды,
Ғазарьр өлөн елбереди.

Ғалаң җаар валдар вардь,
Ғакшь anda ојнодь.

Bir katar mekelezen ekinci katar vytpester.

Barlaj dep uulcak koj kавьгьр җурди. Вөө-
гу! вөөгу! Воьзьгар, dep вөөгу көргөн воьр
кьјгьрдь.

Er ulus җугуруп kelele көрзө, tegin emtir.

Ol anajьr eki, uc katar кьльндь.

Bir katar вөөгу сьп kelip тавардь.

Қарҗагај вери, вери keliger, вөөгу keldi,—
dep uulcak кьјгьрдь.

Ol vaza la mekelep җаткан dep vodojlo
оньд кьјгьзьна ulus kelbedi.

Қоркор неме cok җадагај volordo, вөөгу
vastra уур kojдь yze кьгьр салды.

Vaza valьk.

Baldar karmaktарьн җазар alala, suuga kar-
maktарьна вардь. Қармактарьн көлөөн suuga

сасыр, бир саска сыгара отурды—валык кармакты албай турды.

— Çе, валдар кармактарды çуур алыгар, өскө çерге вагыр валыктайлык деп Şалтырак айтты.

Кармактарын тартыр турза, кармакты кандыда неме возотрој турды. Çаан валык болор деп, валдар өмөлөзип тартар boldы.

— Çе, Карşагај! карşагај онсогог тартыгар деп кыгырды. Сыгара тартыр көрзө, кармакта eski өдыктің вазы иленип калтыр. Вазы валык! деп валдар кыгыгыгыр каткыгысты.

Kolhozko kirdi.

Алдынаң çаңыскан.

Imeride Караçаак деп кизи boldы. Караçаакты бир катар çуунга алдырдылар.

— Караçаак өвөгөн, слер kolhozko kiriger,— деп çуунда айдысты.

Караçаак айтты:

— Кандыј немени санапыр алганьгар. Слердин kolхозьгарды мен каядајын. Мен војымның айлмада војым ееленип çадым. Нени edejin dezen, оны ededim. İştezem, işter te turарым. Амьгазам, амьгап та турарым.

Анајыр туруп Караçаак kolhozko киреј салды.

Çас keldi. Кар каялды. Çер карара verdi. Кыралардан сык ezin согыр турды. Караçаак сары адын saldaa sukты. Кыра сырерге vardы.

Карçак beline kilevej алваданьп кыра сыгуп турды. Tal тыште, Сараган деп uulcagy çугугуп

keldi Adazьna kalaş ekeldi. Baza bir şil cegeer ekeldi.

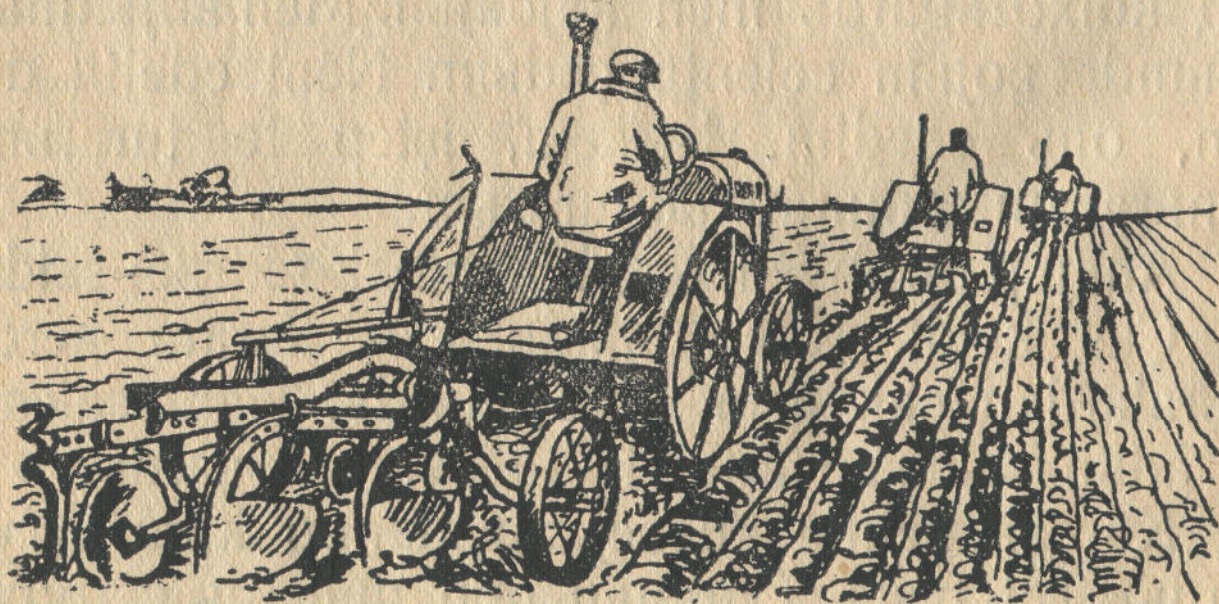
Sarь at deze kol vudьn arajdaң la kьjтьk-tadьp turdь. Qьşkьda azralь koomoj volgon Atka salam la ɵlɵndi tyңej kemçyly edip bergender.

Qараçaak kursaktanьp alala vaza la ištenip çat. Sok çañьskan көp neme edip alvazьң!

Kolhozсыларда.

Ol ok kynde kolhozсылar vojьnьң kolhozьndagь izin iştep turdь. Kolhozсылar kьraaga kece eңirde ськть. Erten tura traktorlarla saldalarla kьranь syrup vaştaj verdi.

Çaан ak çalaңdь kanca vɵlyke vɵlyp, onor тьнаң on saldасьlar syrup tura verdi. Tal tyş çedip keldi. Kolhozсылar kursak icerge vardь. Kolhozсылardьң kazancazь kanca çaan kazandarга çyzyn-çyur kursak kajnadьp veleter saldь. Kursaktanьp alala, kьranь syrup turarьn vazala vaştaj verdi. Erten tura çatkan sarь çalaң, eңir-

geeri tuduş karara verdi. Kanca көр тырмуş-
сылар оны тырмаарга сыктъ. Олордъ еесий урен
сасар төрт машина сыгыр, кырань урендер турдъ.

Çaj өдур вардъ. Караçaактын салган кыра-
зында аш сырекей коомој сыктъ. Колхозтын сал-
ган кыраларда аш сырекей çакшы сыктъ. Колхоз-
сыларда аш көр вольдъ. Колхозто иштиң çакшызын
ла çеңил волгонын Караçaак көрүп алды.

Çaskaary çaar Караçaак колхозко кирди.

Çоннын çөөзөзи усун.

Колхозто сасарга урен велендер алдылар. Урен-
ди амбарга урала, Карадај өвөгөнди каруулда-
дыр салдылар.

Вай кулактар колхозтын уренин уурдар алала, кол-
хозтын керегин ту-
тадарга саналдылар.

Карадај өвө-
гөн амбардан кы-
зын деп нени едер
кerek? Карадајдын
туразына өрт салар
деп шузыр алды-
лар. Çоннын çөөзө
зин таштајла, вайла
војыннын çөөзөзин
аргадаар вolor деп
шуушти.

Şuyşken aajınca кьльнър салдылар. Карадая карулда турды.

Тун. Ajlandra тьм.

Derevnede tavьş uğыды. Өрт ськканьн көрди. Ulus çygyryzyp çat.

— Карадая! Seniң turaң kyjip çat. Kapşagaj çygyrzen.

Çe, Карадая çerinen кьймьктавай çat. Өштулерде emdel boldь. Карадая өвөгөн војьньн çөөзөzin argadaarga барвады. Оньн ne le çөөзөzi yze өrtкө kyjip kaldь. Kolhozтьн yrenin deze Карадая argadar альр kaldь.

Kolhoz Карадая өвөгөngө сьj verdi. Kolhoz Карадая өвөгөngө çаңь tura tudup verdi, bastra vile balazьna çаңь kijim verdi.

Kolhozсылардың козоңь.

Комургая вазь ne colтьк:

Кожон кьjган volvos-ро?

Колхозтьн izi ne ujan:

Кулактар кирген volvos-ро?

Балтьрган вазь ne sarь:

Корон сальн тыşкен-ве?

Mal өзymi ne tutak:

Bajlar kolvь tijgen ve?

Səstəri le kerekteri.

Bistin iştep vudyrip turgan, çaңь çyrym-çadyştь tutadyр, yrep salaryна, bistin eştyleri var kycine albadanyр turat.

Қазь birde vajlar-kulaktar bildirbezineң kolhozko kirgler turat. Қолхоз izine kor iş eder volьр, olor өнөtijin kolhozтың clenine kirip turat.

Қадadak dep kulak kolhozтың амварларың ваşkararga turды. **Çuunda ol мынайда ajтть:**

— Қолхозтың азь syreen vytsin dep kiceer kerek. Қыраларды тiry çакшь yren le yrendeer kerek.

Војь deze neni edip çat?

Men, arulagan yrenine ot өлөңneң kozьр salajьн. Қыраларды ot өлөңdy yrenile yrendeр çyrzin, аştьң tyzimi koomoj volзьн.

Ajмырак dep kulak kolhozтың attaryң көрөр kerekke turды. **Ol kolhozto ajдыр turды:**

Қолхозтың attary semis volor kerek. Қөрым-çily iş ederge belen volor kerek.

Војь deze neni edip çat? Attарды koomoj azrap çat. Attарды өjinde sugarvaj, cala vьla sugarьр çat. Sulany иurdap cat. Attar агьр ko-mojтыр vardь, ol deze ogo syynip turь.

Қарман dep kulak traktor ваşkarar kerekke turды. **Опың səstəri:**

— Қырань ezily, өjine çetirvej ozolop syrup vozодьр salaryс. Bistin brigada mergenci volьр çat?

Војь деже нени едип җат? Аразьнда трактордың ереезинин, ол емеже гажказын ушта согыр алыр җырет. Оның ичин трактор урелип калатан. Истенип волвој вагыр турат. Иш узыктелип барат. Езилу өjne иш вутреј барат.

Kolhozto volgonь.

Attar көрөр кизи сарь таңда attarga sula беререге варды. Syreen җакшы талдama attar турган җерлер кuru emtir. Қоронdotkon иjtter өлып калган җадьрь.

Bisti vozottьlar! Taldama attardь uurdaj berdiler—dep vazьnaң tudьньp kalaktadь.

Қолхозсылар җуульзьp keldi. Neni eder?

Predsedatel', Tojloş lo Tantьvardь voorodon sezip турган. Olor kolhozko kirgen de volzo, tujukadaң kolhozтьң керектерин ajtkьlap туратандар. Қолхозтьн керegi коомој volgondo, olor syunьşkilep туратан.

Predsedatel' eki kizily Tojloşko keldi. Tojloş yjde җок emtir. Olor Tantьvarga kirdi. Tantьварь da aьльнда җок volтьp. Bat taa kandьj керек. Taldama attar җок. Tojloş ta җок, Tantьвар da җок.

Tinty volo verdi. Ғаан uдавадь. Tantьвар la Tojloştь la таар алдылар. Olor lo kozo attardь da таар алдылар. Tандьвар la Tojloş ozodo vajlar volgon dep җартьна ськть.

Attardь kolhozko ije berdiler. Tojloş lo Tantьvardь җаргаа berdiler.

Uurcъ kiziniң werygi kujp çat.

Bir derevnede krestijannıñ akcazъ çыльыр wardъ. Krestijandar çuulъr alala, uurcanъ kajdanъ tavar dep şuyp turdъ. Kenetijin bir kizi tıñ kыjъrdъ:

— Karыndaştar, uurcъ kiziniң werygi kujp çat!

Bir uul deze, turguzala werygin kolgo alъp kordi. Bu kizi uurcъ dep, oncolorъ bilip aldъ. Ol ejdөн veri, uurcъ kiziniң werygi kujp çat, dep ajdъzъr turar boldъ.

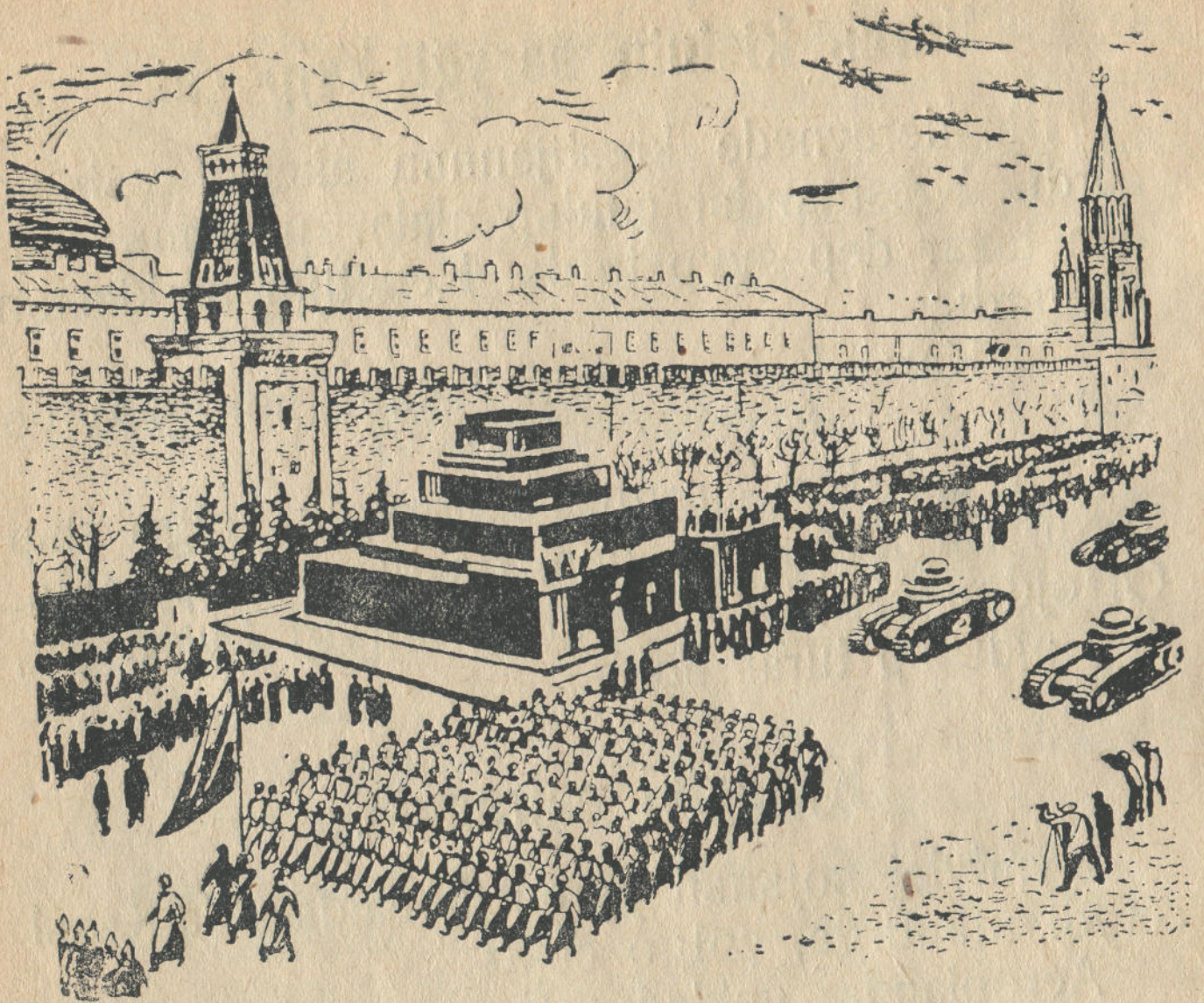
Kyndylej wajramda.

Kyndylej woъnıñ yurencik valdarъ la Kъzы cerydi utkuurga, çolgo cъkть.

Aeroplандar uckladъ. Komъs ojnogonъnıñ wъzъ uguldъ. Attu da, çoju da ceryler bargladъ. Çaan multъktar, tankalar çylgladъ. Oncozъ „ura“ dezip kыjъrdыlar. Kyndylej de oncozъ la kozo tuңej kыjъrъr turdъ. Kъzы cery ogo syreen çaradъ.

Parad.

Kuult korkuş tавъzыla,
Kъzы çery pexot vazat,
Өtkyn onıñ tавъzыna,
Өştyler valtъrъ tыrlaş turat.
Onъ eecij taң attular,
Ogodo volzo kem çedizer?

Онъ еесиж иј-мытыктар,
Ојьп çepsel емес волор.
Къзыл таңдак, көк теңери,
Кыркырап şu...şu... şuулajt.
Ерты çөпту онсо валдар,
Евирилip онсозь онъ көрөт:
Ак вилутың алдыла,
Аерплан атту куштарыла,
Усаасылар уккылаjt,
Усь вазь көрүпвеjt.
Оl онсозь—ишмекчилер,
Оl онсозь—крестжандар.
SSRСоjузть коруларга,
Онcolorь бирге турар.

Ваҗапкь мај.

Тавъзь кirely оромдоръ,
Тавъҗтапър сьгьр куулеп турдъ.

Тоозьна ськрас алватъзь,
Тавъҗту оромъла вазьр турдъ.

Bastra oроон җиртывъс,
Бу кyнде oncoзь җьргар туръ.

Вазьпська җьрген алватъ,
Bastrазь вaјрамдар туръ.

Къзы вaјрам.

Ваҗапкь мај-вастра кол кyци ле җаткандар-
дың ulu вaјрамъ. Eнези кicinek Ceceкке къзы
платја кижdirip verdi. Adазь Ceceкти оромдор lo
apардъ.

Қара агаҗтыј калък оромдор lo җьльр өдур
турдъ. Olor къзы мааньзын тудыңанса өтtiler.
Bastra тураларда къзы мааньлар ilip salган турдъ.

Cecek ајдыр туръ: KolkycTylerдин вaјрамън-
да оромдорго җьрerge syreкеј syymcily de, җак-
шьда.

Sook җerge ваҗапкь мајдъ вaјрамдaғанъ.

Kyn сајьн өгө көdrylip uzар турар boldъ.
Tynder deze снаңajла къска volьp бардъ.

Tyn деп neme uдаvas tort җок volьp барар.
Tuduҗла тыҗ volьp барар.

Kynниң җаркьпънаң ak karga la тоҗко kizi
көгyp volobos boldъ.

Baştarкь мај çedip keldi, мында deze so-
oktor turganca.

Sook çerde çatkan valdar, sooko yurenip
aldь. Olor syunyp, kylymzirenip, çaan ulusta-
гьla kozo majдың demonstratsijazьna vazьp oturь.

Bajramga olor кьзыл маанылар, plakattar ve-
leter альр, şkoldь cymdedip, keerkedip aldь. Қо-
зон çьrgaгьla olor çurtsovet volgon turazь çaar
vazьp klediri.

Bajramның demonstratsijazь vozodь. Radio-
lo kelgen tavьştarьn ugьp alarьna, yurencikter
çilbirker, şkolьna çygyrup bargьlajt. Ondo olor
vaza Moskvadagь valdarьna vicik-pis'mo vicip
salar.

Tyndyk taladaң uzak çatkan nekөрlөgө vi-
cikti vicip, vojlorьның bajramdagанын ajдыр ve-
rerge çat. Olordьң çerinde çьlu volьp, өлең
cecekter çajьlp turgанында olor bajramdap
turь. Bu valdar deze, kardьң la mөңky turgan
toştordьң ortoзьнда syuncily baştarкь мајды
bajramdap turь.

Derevneden gorodko.

Toзьнду çoldь кьjgaştar,

Toozь көр аврalar varat.

Çaan gorodto işmekcilerge,

Çakşь azьn kolhoz ijet.

Taadazьның авразьнда,

Tantьj çeeni oturat.

— Tantьj kajdar vradьң?

Taarlarda aştь арагьр çadyт.

— Агър-сылар җырген болзон,
Аврага отургузур апарарым.

Et, sarçy, aş kursaktъ,

Ezily өjde җетирвеј-salza,—

Ишмекчилердин җири җок болор,

Иштеп трактор вервес оло.

Tartkan et, sarçy, aş, kursaktъ,

Tutagъ җоктон җетрип турзавъс,

Traktor, cekpen, ol tuzьnda,

Tөгynvesteң viske kelip turar.

En le vaştap gorodto.

Erkemeј togъs җaştu. Ol gorodko kacanda җыргевеген.

Adazъ Erkmeјge gorodko varalъ dedi.

Attarъna minip җorttъ.

Җолој eki carкьн suu kecti.

Ёki azu aştъ. Kanca kanca җurt өtti. Enir kirip turdъ.

— Erkemeј көр, tyky gorod turъ. Җарым castъң vazьnda олоr tyrgede җortър, gorodko kirdi.

Erkemeјdin көzi aјlanър surkuraj verdi.

Tajgadъј eki, yc kat turalar turat. Turalardъң көznөkteri җaан-җaан emtir. Turalardъң ezi-ginde Oјrot-Tura dep vi-cikty emtir.

Orom la ulus arъ veri menep vasklap turdъ.

Kenetijin Erkmeј de,

оньң ады да сыreen сосьдылар. Ача! Ача!
Көрзөн!

Ол канды да бир сыreen аң мантап келип
чат. Ол огьгыр, онтор тьзылдап чат.

— Бу avtobus—деп адазь айтты. Бир минут
өткөндө Erkemej вазала кьжгырды: Ача, Ача!
Көрзөн, көрзөн! Ол ая! деп коль ла кужур тур-
ган electricestvo отьң фонарларьн көргысти.

Мен gorodto voldьm деп, Erkemej аялында
валдарга куусьндандь.

Анда чаан туралар бар. Оромдорьнда elektri-
cestvo от кужур турат. Агь вери көр улус вазь-
зат. Машиналар ьугыризет.

Gorod derevnede.

Derevneniң volcok turazьna gorod kirgen
volbozьn деп көрөли.

Бу ьилды лампа. Оньң ичинде керосин. Ол
gorodton келген. Аяктар кайдан келген? Ага-
таң, сарь balkaštaң etken volgozьn, oncozь de-
revnede etken.

Çе, stolgo отурьп сая ичип көрөлик. Слер ол
тузьнда stol ystynde турган nemeniң ле ьиген
ичкен kursaktaң казьзь gorodton келди, казьзь
derevnede edildi, oncozьn воььгар куусьндар
аядыр берер.

Тьшкаарь ьарастьң алтына кирип көрөли. Бу
тында: malta, calгы, salda ьадрь. Вазала ма-
шиналар, аш согор машина, аш арутаар машина, аш
кезер машина, аш cacар машина, ononдо өскө-

zi-turu. Olor oncozъ gorodto kelgen. Olordъ gorodtъn işmekcileri etken.

Çurtsovetti, biçik късырар turanъ көрөli. Andagъ nemelerdiң көр саваазъ gorodto kelgen.

Уyredyci de, doktor do, agronom do gorodto kelgender. Olor oncozъ gorodto уyrengender.

Gorodtordo knige, zurnal, gazet сыгаръp çat. Olordonъ bistiң çeribiste ne volъp турганъn, vaza өskө orondordo kalъk кандъj çadъp çatkanъn vilip alar.

Çyrym çadъştъ la, mal-aştъ kanajta çarandъrъp, çakşъ ederin, knigenen, gazetten vilip alarъn.

Gorod la derevne boj-boj-na boluzъp turъ. Gorod derevne çokko, çirtar bolbos. Derevne gorod çokko, çirtar bolbos.

Ростоло zurnal.

Ereldej dep uulcak derevnede çurtadъ. Ol şkoldonъ çañ la çañp keldi. Kenetijin ezik acъldъ. Postaalion kirdi.

— Ereldej Mundusov dep kizi mъnda çadъr-va? Enezi kalaktar сыгъp ajttъ.

— Kajda da vaza la көznөk ootkon volor!

Bastra valdar тьньң keregende,
Bu ғы oncoзь şolgo varьp,
Bar yuredyzin vilip alarьna,
Baldar oncoзь kiceenet.

Balanьң ockoзь.

— „Adam! Men, sen oşkoş, biçik kьсьrarga turum, sen maa ocko sadьp ver“ dep uulь adazьna ajttь.

— Kem çok, sadьp aльp vererim, dep adazь ajttь. Adazь uulьna kьсьrar kniga—biçik sadьp verdi.

Bis—mьnda, sler—anda.

Çaan gorodтьң çakazьnda,
Çaan zavod vьdyp turu.
Onco işmekciler turup,
Oncoзь udarnьj iştep turu.

Işmekciler:

Çaan sojuzть çaskь işke,
Çazar, şindep, veleter alarga.
Kanca көp traktor kerek,
Kanca көp saldalar kerek.

Paravoz:

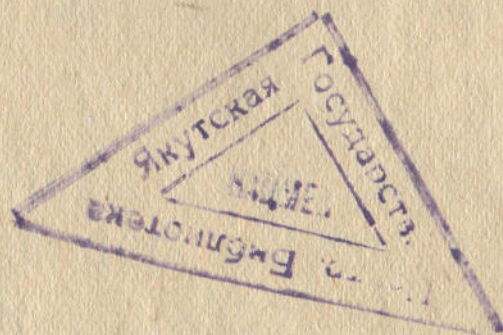
Erly vөkө paravoz,
Ekrin kycin salьnat.
Ezily өjine çederge,
Erly paravoz mendep turat.

Çaskъ işty çalandarga,
Çazaldu traktorlor ekeldi.
Қара товракть аңдандрarga,
Қара-волот салдalar ekeldi.

Қолхозсылар:

Traktor salda ekelgen,
Temir çoldьn vogondorьn.
Tөрөл gorodko kuru ijbezевis.
Toltro аш сальр, et sarçu ijris.

Bis kolhozсылар, sler işmekciler,
Bis—мьnda, sler—anda.
Bistin izivis bir çаңьs,
Bistin kycis çаңьs planda.

Ответственный редактор—И. Н. Аргоков.
Техредактор—В. А. Кобяков.

Сдано в производство 1/VI-1935 г. Подписано к печати 9/VI-1935 г. Формат 62x94^{1/16}. Тираж 3000. Бум. листов 3,375. Печ. листов 6,75. Знаков в бум. листе 50688. Индекс У-н-10 Изд. № 1321. Заказ № 2202. Новосибирск. Типография № 1 ЗСКИК. Уполкрайлита № А44 от 31/V-1935 г.

Цена—75 коп.
Переплет—30 коп.